

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

AHMED-İ DÂ'İ

SİRÂCÜ'L-KULÛB

(Yüksek Lisans Tezi)

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Hazırlayan
Yakup Karasoy

Yöneten
Doç.Dr.Ahmet Bican Ercilasun

Ankara, 1985

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI.....	1
---------------	---

GİRİŞ

AHMED-İ DÂ'İ ve ESERLERİ.....	3
SİRÂCÜ'L-KULÛB.....	6
İMLÂ ÖZELLİKLERİ.....	10
METİNDE GÖZE ÇARPAN BAZI GRAMER ÖZELLİKLERİ.....	20
METİN TESBİTİ İLE İLGİLİ BAZI AÇIKLAMALAR.....	23
METİN.....	26
BİBLİYOGRAFYA.....	87

SÖZ BAŞI

Türkçe, en az on üç asırlık mazisi olan bir dildir. Yayıldığı geniş coğrafî alan içerisinde binlerce eser yazılmıştır. Türk Dili'nin bütün özellik ve zenginliğinin ortaya çıkarılması için bu eserlerin tek tek ele alınıp incelenmesi gerekir. Türk Dili araştırmalarına katkısı olacağına inandığımdan ve Prof. İ. Hikmet Ertaylan'ın " Bu eserin dikkatle okunarak mukayeseli bir tedkîke tâbi tutulması fevkalâde enteresan bir netice verirdi." ^x sözlerinin verdiği cesaretle Ahmed-i Dâ'î'nin Sirâcü'l-Kulûb adlı eserini Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamağa çalıştım.

Üzerinde çalıştığım Sirâcü'l-Kulûb'un bilinen iki nüshası vardır. Bunlar Kitapçı Raif Yelkenci ve İzzet Koyunoğlu nüshalarıdır. İzzet Koyunoğlu nüshası Konya'da İzzet Koyunoğlu Müzesi'nde 12861 envanter numarada kayıtlıdır. Kitapçı Raif Yelkenci nü-

x- İ. Hikmet Ertaylan, Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1952, s. 178.

hasını gayretlerime rağmen bulamadım.İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde çalışan ve Kitapçı Raif Yelkenci yazmalarının taşıhini yapan Sayın Nuri Arlasez'den aldığım bilgiye göre söz konusu nüsha satılmıştır.Araştırmalarım göre,büyük bir ihtimalle bu nüshayı eski Özalp Müftüsü Merhûm Abdülkâdir Bilgiç (Ö.1957) satın almıştır.Kendisinin Raif Yelkenci'den fazla miktarda yazma eser satın aldığı bilinmektedir.Abdülkâdir Bilgiç'in kütüphanesinde bulunan yazma eserleri oğlu Celâlettin Bilgiç muhafaza etmektedir.Evinin çatısında sandıklanmış durumda bulunan bu yazma eserlerin tedkiki mümkün olmamıştır.Bağışlanılacağı söylenen bu yazma eserler ilim âleminin istifadesine sunulursa,yukarıda verdiğimiz bilgilerin doğru olup olmadığı kesin olarak anlaşılabacaktır.

Çalışmamı iki ana bölümde topladım: a-İnceleme,b-Metin.

İnceleme kısmında Ahmed-i Dâ'î'nin hayatı ve diğer eserleri,Sirâcü'l-Kulûb,bazı gramer özellikleri ve Sirâcü'l-Kulûb'un imlâ özelliklerini verdim.

Çalışmamın Türk Dili araştırmalarına bir katkısı olursa kendimi bahtiyar sayacağım.

Bu eseri tez konusu olarak bana verip çalışmam için gerekli zemini hazırlayan ve çok değerli yardımlarını esirgemeyen muhterem hocam Doç.Dr.Ahmet Bican Ercilasun'a teşekkürü borç bilirim.

Yakup Karasoy

G İ R İ Ş

AHMED-İ DÂ'Î ve ESERLERİ

Doğum yılı kesin olarak bilinmeyen Ahmed-i Dâ'î, XIV.yüzyılın sonları ile XV.yüzyılın başında yaşamıştır.Yıldırım Bâyezid, Emir Süleyman ve Çelebi Sultan Mehmed devirlerinde yaşadığı hususunda kaynaklar müttefiktir.¹

1- A.Sırrı Levend,Türk Edebiyatı Tarihi,1.cilt,Ankara 1973,
s.260,264,266,275,282,391,440,508,517.

F.Kadrî Timurtaş,Eski Türkiye Türkçesi,istanbul 1981,s.2.

N.Sami Banarlı,Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,1.cilt,İstanbul
1971,s.455.

İ.Hikmet Ertaylan,Ahmed-î Dâ'î Hayatı ve Eserleri,İstanbul
1952,s.4,5.

Mustafa Çetin Varlık,Germiyan-oğulları Tarihi,Ank.1974,s.130.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,Dergâh Yayınları,1.cilt,
s.60.

Asrının bütün ilimlerini öğrenen ve kadılık yapan Ahmed-i Dâ'î II.Murad'a hocalık etmiştir.

Germiyan Emiri Yakûb Bey'den başlayarak Osmanlı hükümdârı Emir Süleyman,I.Mehmed ve II.Murad adlarına kitaplar ve kasideler yazan Ahmed-i Dâ'î Germiyan'da yetişmiştir.Anadolu beylerinden Germiyan hükümdârı II.Yakub Bey'in sarayında himaye görmüştür. Hattâ Yakub Bey'in emriyle Farsçadan Türkçeye çevirdiği " Tâbir-nâme Tercemesi " onbeşinci asırda Germiyan Beyleri adına yazılan son yâdigarlardandır.²

Tıbb-ı Nebevî Tercemesi adlı eserinin mukaddimesinde adının Ahmed,babasının adının İbrâhîm,büyük babasının adının Muhammed, mahlasının da Dâ'î olduğunu belirtmiştir.³

Asrının bütün ilimlerini bilen,Türkçe,Farsça ve Arapça bilgisi derin olan Ahmed-i Dâ'î,tasavvufu da bir ilim olarak mükemmel bir şekilde bilmektedir.Türkçe ve Farsça dîvânları olan Ahmed-i Dâ'î'nin manzûm ve mensûr birçok eseri vardır.Manzum eserleri şunlardır:

- 1- Esrâr-nâme Tercemesi,
- 2- Tefsir Tercemesinin Manzûm Mukaddimesi,
- 3- Türkçe Dîvânı,

2- İ.Hakkı Uzunçarşılı,Anadolu Beylikleri,Ank.1984,s.222.

3- İ.Hikmet Ertaylan,a.e.s.6.

- 4- Câmasbnâme Tercemesi,
- 5- Çengnâme,
- 6- Ukûdü'l-Cevâhir,
- 7- Fârisî Dîvânı,
- 8- Mutâyebât,
- 9- Mansûrnâme Tercemesi,
- 10- Vasiyyet-i Nûşirevan.

Mensûr eserleri şunlardır:

- 1- Ebu'l-leys Semerkandî Tefsiri Tercemesi,
- 2- Eşkâli-Nasîr-i Tûsî Tercemesi,
- 3- Tezkiretü'l Evliyâ Tercemesi,
- 4- Teressül,
- 5- Ta'birnâme Tercemesi,
- 6- Cenân-ı Cinân,
- 7- Sirâcü'l-Kulûb,
- 8- Miftâhü'l-Cennet,
- 9- Tıbb-ı Nebevî Tercemesi,
- 10- Vesîletü'l Mülûk li ehli's-sülûk.

Bunlar genellikle tercüme ettiği eserlerdir.⁵

Ahmed-i Dâ'î'nin doğum yeri ve yılı gibi ne zaman öldüğü de belli değildir.

4- İ.Hikmet Ertaylan, a.e.s.65,139.

SİRÂCÜ'L KULÛB

Ahmed-i Dâ'î'nin tasavvufa ait eserlerindendir. Bilinen iki nüshası vardır. Birincisi Kitapçı Râif Yelkenci yazmalarındandır. Diğeri de İzzet Koyunoğlu yazmalarındandır.

İncelemeye çalıştığımız Koyunoğlu nüshası, Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi 12861 envanter numarada kayıtlıdır. Kırkvezir Hikâyesi ile birlikte ciltlenmiştir. Eski ve harekeli bir nesihle yazılmış olan bu nüsha 36 varak olup, her sahifede 15 satır vardır. Ayetler, hadisler, tesbihler ve mes'eleler surhla yazılmıştır. Cildin ebadı 16,5x24,7; yazının ki ise 11,7 x 19,7 cm.'dir. Şirâzeli, mıklaplı ve sırtı meşin bezle ciltlenmiştir. Başta eserin adı yoktur, tamir görmüş bir sahife ile başlar. Eserde telif tarihi, istinsah tarihi ve müstensih adı yoktur. Ancak temmetinden anlaşıldığına göre müstensih adını bilerek yazmamıştır. Ayrıca 32b'den 33a'ya geçerken varak eksikliği göze çarpmaktadır. Mes'elelerin sayısı sayfa ile orantılı olmadığı için, kaç varak eksik olduğu tahmin edilememektedir.

Yine Koyunoğlu Müzesi 12185 envanter numaralı yazma eserde (Kesikbaş Destanı, Güvercin Hikayesi, Destan-ı Geyik ... hikayelerini muhtevîdir.) 33b-1'de Sirâcü'l-Kulûb'dan "Sirâcü'l-Kulûb dirler bir kitâb anda açıldı.." diye bahsedilmektedir. Bu beyan, bizi,

ister istemez Sirâcü'l-Kulûb'un sürekli okunan kitaplardan olup olmadığı hususunu düşünmeye sevketmektedir.

Eserin adından Kitapçı Râif Yelkenci nüshasında, ikinci sahife beşinci satırda⁶ " ...bu kitâba Sirâcü'l-Kulûb ad urdum..." diye bahsedilmektedir. İzzet Koyunoğlu nüshasında ise, 1b-14'te şöyle bir ibâre vardır. " ...ihtiyâr kılup bu kitâb getürdük ve Sirâcü'l-Kulûb diyü ad virdük... "⁷.

Kitapçı Râif Yelkenci nüshasında yazmanın üzerinde celîle bir hattile " Sirâcü'l-Kulûb " yazılmıştır.⁸

Sirâcü'l-Kulûb yetmiş mes'elenin cevaplarından ibarettir. Bu mes'eleler dünyanın yaratılışı, cennet, cehennem, melekler gibi dikkat çekici konulardır. Ahmed-i Dâ'î bu soruları cevaplarken akıcı bir dil kullanmış, mevzûlara canlılık kazandırmıştır.

Metni teşkil eden mes'eleler yazmadaki yazılış şekillerine göre aşağıya çıkarılmıştır:

1- "...mes'ele haber vir baña yâ Muhammed Hak te'âlâ bu dünyayı kaç günde yaratdı diyü sordılar cevap..." (2a-2),

2- "...Hak te'âlâ dünyayı yaratmazdan öñdin ne yaratdı.." (2b-8

3- "...yedi kat göğüñ adı nedür..." (4a-11).

5- İ. Hikmet Ertaylan, a.e., s.177.

6- İzzet Koyunoğlu Müzesi, 12865 nolu yazma eser.

7- İ. Hikmet Ertaylan, a.e., s.177.

- 4- "...bu yirler adı nedür..." (5b-15).
- 5- "...Hak te'âlâ uçmağı neden yaratdı..." (8a-1).
- 6- "...Hak te'âlâ tamuyı neden yaratdı..." (8b-4).
- 7- "...Hak te'âlâ arşı ve kürsi neden yaratdı..." (9a-13).
- 8- "...arş nenüñ üzerinde durur..." (10a-2).
- 9- "...Hak te'âlâ gökte bir kuş yaratmışdur anuñ adı nedür ve sıfatı nicedür..." (10b-6).
- 10- "...tûbâagacı nedür ve kevser ırmağı nedür..." (11b-4).
- 11- "...melekü'l-mevt nice feriştedür..." (12b-14).
- 12- "...Münkîr ve Nekîr nice feriştedür..." (14a-3).
- 13- "...ol ev kandadur ve anuñ adı nedür..." (16b-14).
- 14- "...Kâf tağı nedendür..." (17b-7).
- 15- "...Sûr neden ve sûruñ sıfatı nicedür..." (18b-1).
- 16- "...göñülüñ kilidi nedür..." (20a-10).
- 17- "...gökler kapusınuñ miftahı nedür..." (20a-14).
- 18- "...ol kangı gördigim revân olup gezerdi ve anuñ içindeki kişi bile gezerdi..." (20b-5).
- 19- "...Hak te'âlâ dünyayı yaradalı bir gez ana kendü kondı andan öñdin dokunduğı yogıdı ve hem dokunmayısardur..." (21b-12).
- 20- "...ol câneverden kim bir gez âdem oğlanına öğüt virdi ol cânever âdem degülidi ferişte degülidi peri degülidi pes ol ne câneverdi..." (24a-1).

21- "...ol altı nesneden kim anadan toğmadı atadan doğdı ol ne nesnedür..." (27b-11).

22- "...kim bu cihanda dükeli nesnelerden ilerü Hâk te'âlâ imâret kılduğı neyidi..." (32a-3).

23- "...dünya içindeki imâretlerden ve taglardan ve cümle yüksek nesnelerden daha yüksek neydi..." (32b-11).

24- "...Hz.İsâ'nın mûcizesi nedür..." (33a'dan önce).

25- "...her bir kuş ve her bir cânever Tanrıya nice tesbîh eyler..." (36a-4).

26- "...îmân erkek midür yâhût dişi midür..." (37a-4).

İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi'nin imlâ özellikleri tamamen ortaya çıkarılmış değildir. Eklerde ve köklerde henüz belirli kalıplar yoktur. Diğer Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde olduğu gibi, Sira-cü'l-Kulûb'da da değişik yazılış özellikleri vardır. Metinde tes-bit edebildiğimiz belli başlı imlâ özellikleri şunlardır:

Ünlülerin Yazılışıa ünlüsünün yazılışı:

Metnimizde a ünlüsü için üstün işareti (◌̇) ve elifin (l) de-ğişik şekilleri kullanılmıştır. Ortadaki hecelerde genellikle üs-tün (◌̇) işareti kullanılır.

Örnekler: قَلَن (kalan, 3b-6); اَتَسَدَن (atasından, 9b-3); اَغْ (ağaç, 25a-15); اَلَرَّ (anlara, 1b-13) gibi.

Elifin a ünlüsü için aldığı değişik şekiller:

1- Elif veya üstünlü elif (l̇) ile yazılanlar:

يَارِلْغَاغِل (yarlıgağıl, 9a-11); چَاغانلار (çıyanları, 8b-8); اَلَرُّوكْ سَاغِيْنِي (anlaruñ sağışını, 5a-12); اَرْدِنْجَا (ardınca, 23b-5) gibi.

2- Üstünlü he (â, ô) ile yazılanlar:

شَوَقْ اُورْ (şavq ura, 14b-5); كُلا (kula, 14b-4); يِرْتَهْ يِرْتَهْ (yırt-
ta yırtta, 14a-7); قَدا (kanda, 25a-5); اُونا (uvana, 14a-10)

3- Medli elif (l̃) ile yazılanlar:

اَدِي (adı, 13b-9); آي (ayı, 2a-5)

4- Üstünlü lâm elif (َ) ile yazılanlar:

أَلا (ola,6a-12); كَلا (kıla,6a-13); أَوَّلَافُ (olayduk,
9a-10); كَلا (kıla,14b-3) gibi.

Ayrıca, genellikle ünsüzle başlayan tek heceli kelimelerde
a ünlüsü (|) ile gösterilmiştir.

Örnekler: كَاف (kaç,2a-2); طَاش (taş,6b-1); طَاف
(taş,24b-5) gibi.

e ünlüsünün yazılışı:

e ünlüsü kelime başında,kelime içinde elif veya üstünlü elif ile
gösterilir.Kelime sonunda ise,üstünlü elifin yanısıra üstünlü
he (َ, ُ) ile de gösterilmiştir.

Örnekler:

أَجَلْ كَلا (eceli gele,13b-2); أَيْلَا (eyleye,10b-2);
أَرِيْب (eriyüp,6b-8); كِمْسَ (kimsene,28a-7); أَرِسا (eri-
se,6b-8); إِيْلَينَا (ileyince,28a-4); كِوْرَ (givüre,8b-3);
دُكْكَ (dükene,13b-2); بِرْله (birle,13b-3); إِيْچِنَا (içi-
ne,6b-7); كَچَا (geçe,27b-1); كَچْمَا (geçmeye,11b-8)
gibi.

Ayrıca gele kelimesi üstünlü lââm elif (لَا) ile yazılmaktadır. Örnekler: أَجَلٌ كَلَا (eceli gele, 13b-2); دُرُوكَلَا (duru gele, 20a-10); أُولُمُ كَلَا (ölüm gele, 14b-4) gibi.

ı ve i ünlülerinin yazılışı:

ı ve i ünlüleri kelime başında genellikle esreli elif (ا), esreli elif y (اي) ile; kelime içinde esre (ـ), kelime sonunda ise esre (ـ), esreli y (ي), he (هـ) ve esreli he (هـ) ile gösterilmiştir.

Örnekler: اِسْرُوكَلَا (issuz kala, 19b-12); اِرَاكْدُر (ırağdur, 8b-8); اِدُوب (idüp, 7a-9); اِرْتَه (irte, 7a-7); اِچِنَا (içine, 6b-7); اِوْمَکِ (ivmegi, 2b-4); وِرِیْبِیْدِ (viribidi, 29b-9); اِلْدُوزْلَر (ılduzlar, 12a-2); قِیْغِیْرْمَا (kığıрмаğa, 12a-7); اِشْلُو اِشِنَا (ışlū işine, 26b-2); يِلْلُق (yıllık, 6a-2); قِلْغِل (kılğıl, 9a-10); دِیْتَرِدِ دِیْتَرِدِ (ditredi ditredi, 7a-10); تِیْز (tīz, 3b-14); دِیْدِ (didi, 3b-14); بِل_ؤِرِن (bilürin, 13b-3); د_ؤ_ک_لِ (dükeli, 6b-7); کِیْمَیْسَنَی (kimesne-i, 12a-7); ن_ک_ (neki, 29b-5) gibi.

o,u,ö,ü ünlülerinin yazılışı:

o,u,ö,ü ünlüleri kelime başında ötreli elif (اُ) veya ötreli

elif vav (اُ) ile; kelime içinde ötre (ـ),

kelime sonunda daima vav (ـ) ile gösterilmiştir.

Örnekler: اُولَاكُ (olalar, 27b-2); كُوكُلُكُ (gönlüñ, 27b-6)
 اَرْتُقُ (artuk, 11b-9); اَوْشَقُ (uşak, 11b-11); كُوكُكُكُكُ (gök-
 çüklüğü, 11b-15); شُشَايُ (şuşayup, 12a-4); كِرْلُ (kirlü,
 12a-7); دُرُكُكُ (durı geldi, 34b-4); دُرُكَا (duru
 gele, 20a-10); قُيُونُ (koyun, 6a-10); اُولُوبُ (olup, 18a-15);
 اُوْغُكُ (uçgıl, 9b-9); اُچُدُ (uçdı, 9b-10); اُولُولُ (ululu-
 ğı, 9a-14); دُتُونُ (dütüni, 6b-4); اُولُ (oğlum, 7a-9); قُورُقُ
 (korkuñ, 6b-3); قُيُكُ (koyup-durur, 18b-4); دُرُلُ (dürlü,
 20a-3); طُطُولُ (toptolu, 17b-11) gibi.

Ünsüzlerin Yazılışı

p ünsüzünün yazılışı:

Arap alfabesinde p ünsüzünü karşılayan özel bir işaret ol-
 madığı için, metnimizde p sesi genellikle ب ile karşılanmıştır;
 açıkça ب ile yazıldığı da olmuştur.

Örnekler: قُپَارُ (koparup, 15a-4); طُطُولُ (toptolu, 18a-
 1); قُيُكُ (koyup-durur, 18b-4); پَرِیَلَرُ (periler, 14a-15);

• دَپَدُور (pādişāhlığı, 24a-8); يَپَرَاق (yaprak, 26b-8);
(depedür, 17b-13); دَپَرَنُور (deprenür, 19b-12) gibi.

ç ünsüzünün yazılışı:

Kelime başında, içinde ve sonunda ç ünsüzü bulunan Türkçe ve yabancı kelimelerin bir kısmında bu ünsüz ç harfi (چ) ile; çoğun-
da ise c harfi (ج) ile karşılanmıştır.

Örnekler: گَليَنچَک (gelinçek, 31b-10); چَيرَکَين (çirkin, 16a-1)
کَچَا (geçe, 27b-1); کَچَمَا (geçmeye, 11b-8); اُوچَدِي (uçdı, 9b-
10); چُونکيم (çünkim, 9a-3); چَيَانلَري (çıyanları, 8b-8);
اُچماغُوڭ (uçmağun, 11a-6); جَپ جَوَرَة (çep-çevre, 24b-8);
اِچُون (içün, 24b-9); اَغَچ (ağaç, 25a-15); اِچِنَا (içine, 6b-7)
اُولُچُق (olıcak, 6a-13); اُوچُغُل (uçgıl, 9b-9); کَچَمَا (geçe-
meye, 22b-11) gibi.

g ünsüzünün yazılışı:

Metnimizde g ünsüzü için (ل) işareti kullanılmıştır.

Örnekler: گُورکُچَدُور (gökcedür, 3b-4); گُورگِیل (görgil, 9b-9);
گِيبِي (gibi-y-idi, 24b-12); گُونُولُلَري (gönülleri, 12a-7);
گِیدَ (gide, 23a-13); دَگِیرمِیلِگِی (degirmiligi, 18b-6); گُورکُلُور
(görklü, 14b-4) gibi.

ñ ünsüzünün yazılışı:

ñ ünsüzü metnimizde sürekli olarak (ن) ile gösterilmiştir.

Örnekler: يازُن (yazuñ,15a-2); نُن (nenüñ,10a-2);

كِنِلي (giñligi,8a-14); بِن (biñ,10b-10); ايدِن (aydıñ-
dur,11b-9); سِنِرلِري (siñirleri,15b-13); بِنَزِمَز (beñzemez,
10a-8); اَوْنِدِن (öñdin,2b-8) gibi.

Ancak Tañrı kelimesi için iki şekil kullanılmıştır.Örnek:

تَنَڭرِ (tañgrı,2b-7;2b-11;4b-11;4a-9;4a-11)

تَنَرِ (tañrı,6b-6;25b-10;8b-8;12b-9) gibi.

t ve d ünsüzlerinin yazılışı:

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sedalılaşıarak d-'ye dönüşen ve Eski Türkçe'deki t-'li şekiller metnimizde de d-'li yazılmaktadır.

Örnekler: دُتُونِنْدَن (dütüñinden,4a-14); دُن (dün,21a-8)
دُڭلُ (dürlü,14b-12); دُڭلُ (durup,24b-3); دُكِنْدَن (düke-
linden,8a-5); دُتِرِدِي (ditredi,7a-10); دُڭرِتْمَز (depretmez-
di,26b-6) gibi.

Metnimizde kalın sıradan kelimelerin başlarında bulunan ve daha d-'ye dönmemiş olan t-'ler çoğunlukla tı (ط) ile ya-

zılmaktadır.

Örnekler: طَاش (taş, 6b-1); طَاشِندَن (taşından, 6b-1);
 طُونلَر (tonları, 12a-7); طُورْمِشَلَرْدُور (turmuşlardır, 11a-14);
 طَاشَارَا (taşara, 30a-3); طَانِشِيق (tanışık, 30a-11); طَليو (to-
 layu, 31b-8); طَانُكْلُك (tanıklık, 33a-9); طَمَ (tama, 34a-8);
 طَرَجُوق (taracuk, 16b-1) gibi.

Ayrıca doğ- kelimesi 27b-12'de طوغندي (togmadı) ve دَغْدِي (doğdı) şeklinde geçmektedir.

Değişik bir şekil olarak git kelimesi 15b-8'de گِ (gid) ve 20b-13'te گِدْسَ (gidse) şeklinde yazılmıştır.

s ünsüzünün yazılışı:

Yabancı kelimelerin yazılışında, ince sıradan ünlülere göre sin (س), kalın sıradan ünlülere göre sat (ص) düzenli olarak kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde böyle bir düzen yoktur. Türkçe kelimelerin başında, içinde ve sonunda kalın sıradan ünlülerin yanında sat yerine sin de kullanılmaktadır. Bununla beraber bazı Türkçe kelimelerde kalın sıradan s'ler sat; ince sıradan s'ler sin ile de yazılmıştır.

Örnekler: صَنَمَق (şanmak, 28a-13); صَیْرُولُغِي (şayruluğı, 7a-

8); سَاغْ (saġ,25a-5); اَرْسْلَانْ (arslan,25a-1); سُوشَا-
 YUP,12a-4); سُنُورْ (şanurvan,13b-9); يَحْدُغِي (yaşduğı,13b-
 14); اَرَاْسِنْدَهْ (arasında,3b-6); سَاْیَاْوُزْ (şıyavuz,28b-12);
 سَاْغِشْنِي (saġışını,5a-13); سُنْدِرْ (şundı,3a-5); سُوْرِدَلَرْ (sor-
 dılar,2a-3); سُوْلَرْ (sular,2a-7); سُوْیُنْدُوْرُوْرْ (söyündürür,4b-11)
 سِلِرْوَنْ (silerven,13b-10) gibi.

Metnimizde su kelimesinin hem sin (س), hem de sat (ص) i-
 le yazıldığını görmekteyiz.

Örnekler: سُو (su,22b-6); سُوْلَرْ (sular,2a-7); سُوْ
 (şu,6b-8); سُوْیْ (şuyı,11b-9); سُو (şu,22b-9) gibi.

Bitişik Yazılan Kelimeler:

Edat,bağ ve ek-fiil niteliğinde olan aşağıdaki kelimeler,
 metnimizde,kendilerinden önceki kelimelere bitiştirilerek yazıl-
 mıştır.

1- " ile " edatı:

اَوْتَلَرِلَهْ (otlarıla,2a-8); سَابَرِلَهْ (şabrıla,2b-7); اَنُوْكِلَهْ
 (anuñıla,19b-1); اَوْجَمَاغِلَهْ (uçmağıla,19b-8); قُدْرَتِيْلَهْ (kud-
 retiyle,29b-1) gibi.

2- " çun " edatı:

حَقِيقُون (hakkı-çun,3b-8); اَوْلَمَاغِيُون (olmağı-çun,11a-9);
اَيَرَمَاغِيُون (ayırmamağı-çun,16b-13); كَلَمَاغِيُون (kılmağı-çun,
16b-12) gibi.

3- " kadar " ve " degin " edatları:

شَلَقَادَرْدُر (şolkadardur,7b-3); اَوْلَقَادَرْدُر (olkadardur,14a-
9); اَيَقْلَرِنَدِگِن (ayaklarınadegin,5a-14); نَقَدَرْدُرِغِن (nekadardu-
gın,9b-7) gibi.

4- " nitekim " bağı:

نَتَكِيم (nitekim,14b-1); نَتَكِيم (netekim,33a-10) gibi.

5- " dağı " bağı:

Metnimizde دَخِي şeklinde yazılmıştır. دَخِي (dağı,12a-1)
gibi.

6- i- yardımcı fiilinin değişik kipleri:

بُيُورْسَايِدِي (buyursa-y-ıdı,9b-7); وِیْرِیْدِي (viribidi,6a-
6); اَوْلَايِدِي (olayıdı,7b-5); دَگُلِدِي (degülidi,6b-11); وَاَرِيسَا
(varısa,1b-9); اِيسِييَمِشِين (issiyi-
mişsin,27b-4); پَیْغَامْبَرِکِن (peygamberiken,27b-10) gibi.

İki Türlü Yazılan Kelimeler:

Metnimizde, aşağıdaki kelimelerde ikili yazılışlar göze çarpmaktadır. Örnekler: **بُكُون** (bugün, 15a-13), **بُوْكُون** (bugün, 15a-14); **چِرْكِن** (çirkin, 16a-1), **چِرْكِن** (çirkîn, 6b-5); **چُونْکِم** (çünkü, 9a-1), **چُونْکِم** (çünkü, 9a-3); **سُو** (su, 22b-6), **سُو** (şu, 12a-5); **تَنْگَرِی** (tanğrı, 4a-9), **تَنْگَرِی** (tañrı, 5b-1); **اودان** (oddan, 8b-15), **اودان** (oddan, 14a-9), **اودان** (oddan, 25a-6); **دایم** (dāyim, 13a-5), **دایم** (dā'im, 21b-9) gibi.

Şedde ve Tenvin'in Yazılışı:

Arapça ve Farsça kelimelerin yazılışında şedde'nin kullanılışı düzenli değildir. Türkçe kelimelerde ise çok az şedde kullanılmıştır.

Örnekler: **اودان** (oddan, 16a-15, 8b-14); **اودان** (oddan, 25a-6); **پَرِیْلَر** (perrîlere, 14a-6); **پَرِیْلَر** (perîler, 14a-15); **اِشْزُکَلَا** (ıssuz kala, 19b-12); **کُؤْسُؤْزَلَر** (gössüzler, 34b-13, 35a-7 metinde şeddesiz.); **اِشْیِیْمِیْشْسِن** (issiyimişsin, 27b-4); **اودان** (oddan, 8b-13); **اَدَمِیْدَن** (âdemîden, 25a-7) gibi.

.METİNDE GÖZE ÇARPAŖAN BAZI GRAMER ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesinin grameri hem müstakil olarak, hem de çeşitli eserlerin incelenmesi esnasında yapılmıştır. Dolayısıyla bu konuya eklenecek fazla bir şey yoktur. Ancak incelediğimiz eserde bize orijinal gelen bazı özellikleri maddeler halinde belirtmeyi faydalı bulduk.

1- Metnimizde, birkaç örnekte teklik üçüncü şahıs iyelik ekinin üst üste geldiği görölmektedir.

Örnekler: beynisi (9a-7), içisinde (20b-6), yurdusından (16a-8), birisi (8a-14).

2- Öğrenilen geçmiş zamanın rivayetinin şartı diye isimlendirebileceğimiz bir fiil şekli bulunmaktadır.

Örnek: yarat-ma-mış i-miş i-se şekli 9a-8'de yaratmamışımışa ve 9a-9'da yaratmamışmısa şeklinde geçmektedir.

3- Bu kez mânâsına gelen " bu oğur " şekli, 34b-6'da " buğur " şeklinde görölmektedir.

4- Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde gittikçe azalarak görülen ben şahıs zamirinin b->v- değişikliğine uğrayıp ekleşmesinden meydana gelen -van,-ven eki,metnimizde çoklukla isim soyundan kelimelerde bildirme eki olarak;çekimli fiillerde de şahıs eki olarak kullanılmaktadır.

Örnekler: sanurvan (13b-9),alurvan (13b-9),gidervan (13b-10),dururvan (16b-8),muştıçıvan (16b-3),kulvan (6b-13)
kulağuzuñvan (15b-4),degülven (25b-12).

Ayrıca -vuz,-vüz çokluk birinci şahıs eki de metnimizde kullanılmıştır.

Örnekler: olavuz (29a-15),girevüz (28b-12),virevüz (33a-9),dirsevüz (33b-8).

5- Eski Türkçe'de de kullanılan öndin kelimesine metnimizde rastlamaktayız.

Örnekler: öñdin (2b-8,32a-4,21b-13).

6- Metinde çok miktarda tekrarlarla karşılaşmaktayız.

Örnekler: cayır cayır (31a-10),tolayu tolayu (31b-8),
dürlü dürlü (6a-3),kıf kıf (19a-10), bölük bölük (34b-15),
ditredi ditredi (7a-10),çep-çevre (24b-8),yırta yırta (14a-7),top-tolu (18a-1).

7- Metinde yeterlilik mânâsına gelen -maga yaramaz,-mege yaramaz birleşik fiil şekli kullanılmaktadır.

Örnekler: almaga yaramaz (5a-12), kılmaga yaramaz (2b-10)
eylemege yaramaz (30a-6).

8- Metinde bazı yabancı kelimeler Türkçeleştirilmektedir.

Örnekler: diriligi halındaki (15a-3), peygâmbarluğuma
(29b-10); âşılığ (23b-11). خطیب kelimesi de خَطِيبُنَا
(hatıblarına, 17a-14), خَطِيبُ الْقَدْنِ (hatıblıktan, 17a-14) şeklin-
de yazılmaktadır.

Örneklerde görüldüğü gibi kelimeler hem kısaltılmakta, hem
de uyuma sokulmaktadır.

9- yarat- fiili metinde iki türlü kullanılmaktadır. Akkuza-
tif ekinden sonra aktif fiil gelmesi gerekirken, pasif fiil gel-
diği görülmektedir.

Örnekler: tamu azablarını yaradıldı (2a-10),
Hak te'âlâ her birin bir dürlü suretde yaradılmışdur (5a-13,14).

METİN TESBİTİ İLE İLGİLİ BAZI AÇIKLAMALAR

1- Silik ve yırtık kısımlar ... ile gösterilmiştir.

2- Köşeli parantez [] içine alınan harf,hece ve kelimeler metinde bulunması gereken veya bizim böyle olması gerektiğini tahmin ettiğimiz,fakat asıl nüshada bulunmayan harf,hece ve kelimeleri gösterir.

3- Metinle ilgili düzeltme ve benzeri gibi hususlar ^x şeklinde işaretlenmiş ve sayfa altlarında gösterilmiştir.

4- Kur'an'dan alınan ayetler ile hadis ve tesbihler Arap harfleriyle yazılmıştır.Ayetlerin Kur'an'da geçtiği sûre adı ve kaçınıcı ayet olduğu sayfa altında gösterilmiştir.

5- Gereği gibi okuyamadığımız ve tereddüt ettiğimiz kelimeler (?) işareti ile gösterilmiştir.Müstensih tarafından da anlamayıp tereddütlü yazılmış,harekelenmemiş kelime ve ibareler asıl metindeki şekilleriyle -eski yazı olarak- muhafaza edilmiştir.

6- Metnin okunuşunda elden geldiğince asıl metne sadık kalınmıştır.Ancak elif-i maksûre ile yazılan ^{مَعْنَى} ^{عَسَى} ^{مُوسَى} gibi kelimeler harekelenişine göre ma'ni veya 'İsâ okunmuştur.Yine yaz ^{يَا} kelimesi de yad şeklinde okunmuştur.

7- Bütün şahıs ve yer isimleri ile Tanrı isimleri büyük harfle yazılmıştır.

8- Birinci varak yıpranmış olduğu için metnin ilk kelimesi-

nin ne olduğu anlaşılamamaktadır. Ancak, Kitapçı Raif Yelkenci nüshası "şükr ol Tanrıya...." şeklinde başladığı için biz de metnin başlangıcına [şükr] kelimesini aldık.

9-Varak numaraları sayfa kenarında; satır numaraları ise satırın başladığı kelimedenden önce üst kısımda belirtilmiştir.

10-Transkripsiyonda bugünkü alfabemizle ifade edilemeyen sesler aşağıdaki harf ve işaretlerle gösterilmiştir.

ا (آ)	a, ā	س	s
ا (إ)	a, e, i, i, u, ü	ش	ş
.	.	ص	s.
ب	b	ض	đ, ž
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	ṯ	ع	c
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	ḫ	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v(o, ö, u, ü, ū)
ج	j	ه	h(a, e)
		ی	y(i, i, ī)

M E T Ì N

1924

lb [بسم الله الرحمن الرحيم] ² المدد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان الا على [الظالمين]

[şükr] ³ ol tañrıya olsun kim bizi yokdan var eyledi dañı bize

...⁴ kıldı ve dañı cümle mañlūkāt rızkını ma‘lûm kıldı ve dañı şa-
lavāt [nebi] ⁵ler serveri ve mürseller ulusına ve enbiyānuñ evliyā-
nuñ mihterine gelsün ve [şaṇābe] ⁶lerine ve ehlibeytine olsun

رضى الله عنهم أجمعين ورضوا عنه وسلم تسليما [كبران] يوم الدين ve ammā bu kitāb geç-

miş kavmüñ kışşasın ve hikāyetin yād kıılır ve dañı yirler ⁸ ve gök-

ler neden yaradıldığın yād kıılır ve dañı yirler ve gökler içinde

‘acāyībinden ğarāyībinden ⁹ ne varısa anı yād kıılır tā kim okıyı-

cılar ve işidiciler ‘ibret ve naşīḥat ala ve dañı ¹⁰ bunuñ içinde

yetmiş mes’ele cevāb birle yād olınmışdır ve bu kitābuñ ¹¹ vaż‘ı-

nı su’āl ve cevāb üzerine yād eyliğük ve müşkil mes’eleleri bunda

mu‘ayyen ¹² kııldığ ve bu mes’elelerüñ birincisünüñ ahvāli oldur

kim cunūdılar Tevrāt...¹³ urdılar ve bizum peygāmoer ‘aleyhi ‘s-selām

anlara cevāb virdi ve kalan sözi kitāb ¹⁴ ihtiyār^x kıılup bu kitāb

getürdük ve Sirācü‘l-Kulüb diyü ad virdük kim anuñ ismiyle(?) ¹⁵

nazarlar rüşen ve cānlar tāze olalar ve Tañrı te‘ālādan bir dañı

2a tevfiķ dilerüz tā kim ¹ haṭādan ve nisyāndan ve ziyāndan ve nokşān-

dan bekleye^{xx} inşā‘allāhu te‘ālā^{xxx} ان ربي قرب مجيب ² mes’ele haber vir

baña yā Muhammed Hāķ te‘ālā bu dünyāyı kaç günde yaratdı³ diyü sor-

dılar cevāb şöyledür kim Hāķ te‘ālā bu dünyāyı altı günde yaratdı

x- Metinde: اِحتِيَاكُ

xx- Metinde: بَكِيَا

xxx- Kur’an Hud Suresi, 61. ayet. Metinde: انه قريب مجيب

⁴ evvelki yaratmağa başladı yekşenbe günidi emir kim tamām oldı ā-
zīne günidi ⁵ yekşenbe gün gökler yaradıldı düşenbe gün ayı ve yıl-
duzları ve güneş yaradıldı ⁶ ve cümlesine felek mürkeb kıldı sışen-
be gün cāneverleri ve hevāyī kuşlar yaradıldı ⁷ çehārsenbe gün de-
ñizler ırmaqlar ve sular ve ağaçlar yaradıldı ve yir yüzini dürlü
dürlü⁸ otlarıla ve ni'metleriyle bir dağı ve yaratduğı maḥlūkuñ rız-
kını kısmet eyledi nitekim ⁹ kelāmı içinde haber virdi^x **فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءٍ**

لِلْمَسَائِلِ ve pençsenbe ¹⁰ gün uçmağı ve tamuyı ve hürileri ve ta-
mu 'azāblarını yaradıldı andan soñra āzīne ¹¹ gün idi kim Ādem pey-
gāmberi uçmağa gördi Haḫ te'ālā ve menām-ı āzīne günidi kim Ādem
¹² uçmakdan girü çıkardı ve Havvā-y-ıla dünyāya viribidi eyle kim
şenbe gün 'ālem ve cihān ¹³ tamām yaradılmış idi hīç eksik nesne
yoğıdı nitekim Haḫ te'ālā kelām içinde ¹⁴ buyurur^{xx} **وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ**

وَالْبَحْرَيْنِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسْنَانٌ غَرَبُوا ya'nī yā Muḥammed ḫaḫīḳat bil kim dü-
2b rüstlik ve rāstlık birle yaratdum ¹ gökleri ve yirleri ne kim yirle
gök arasında vardur dükelin altı günde yaratdum ve bu dünyāyı ²
yaratmakda ben hīç imek ve armaḫ olmadı düz āyetüñ ma'nīsı oldur
kim ³ Haḫ te'ālā dileseyidi yüz biñ bunuñ gibi dünyāyı bir sāāt i-
çinde yaratdı^{xxx} ammā⁴ altı günde yaratdı kim işāret ola kullarına
ki her işde ivmegi hū kılmayalar nitekim⁵ peygāmber 'aleyhi 's-se-

x- Kur'ân Fussilet Sûresi, 10. âyet

xx- Kur'ân Kaf Sûresi, 38. âyet

xxx- Metinde: **يَرْزُقُكَ**

lām buyurdu العجلة من الشيطان والعاني من الرحمن ⁶ hadīṣūn ma'nīsi
budur kim peygāmbēr 'aleyhi 's-selām eydür her işde ivmek şeytān ⁷
ışidür şabrıla işlemek hem Tañrı buyruğıdur ve hem mü'minler işi-
dür mes'ele ⁸ haber vir yā Muḥammed kim Hāk te'ālā dünyāyı yarat-
mazdan öñdin ne yaratdı cevāb ⁹ şöyledür kim Hāk te'ālā evvel bir
gevher yaratdı gök zebercetden ve ol gevherüñ ¹⁰ ululıǵın kimsene
kıyās kılmaǵa yaramaz^x andan Hāk te'ālā ol gevhere bir gez heybet
¹¹ nazarı-y-ıla bakdı ol gevher Tañrı te'ālānuñ heybet nazarından
olok sā'at eridi ¹² su oldı ve mevc urdı ol mevcden buḥār^{xx} çıkdı
ol buḥārdan^{xx} gögi yaratdı ¹³ andan gögi yedi pāre eyledi birbiri
üzerine qarār buyurdu digme pārenüñ kalıñlıǵı biş yüz yıllık yol-
dur ve hem arlıǵı daǵı ol qadardur ve ol şı üzerine ¹⁵ mevcden
3a kebk duruldu ol kebkden yeri yaratdı andan yedi pāre kıldı ¹ bir
yir üzerine kāyim dutdı degme pāre arasında biş yüz yıllık yol ko-
dı ve hem ² kalıñlıǵı daǵı eyledür nitekim Hāk te'ālā kelām içinde
buyurur^{xxx} اولم يرالزين كفروا ان السموات والارض كانتا رتقا ففتقناهما ve Hāk te'ālā bir fe-
rişte⁴ yaratdı aña buyurdu yedi tabak yirüñ altına girdi yedisin
daǵı bu yir üzerine getürdi ⁵ bir elin maǵribe şundi bir elin maş-
rıka şundi yedi kat yeri iki eli birle getürdi ⁶ bu yir üzerine
dutar ol feriştenüñ ayaǵı mu'allak qaldı Hāk te'ālā buyurdu ⁷ Fir-

x - Metinde : يَرْمَتُ جَاوِ
xx - Metinde : جَاوِ
xxx - Kur'an Enbiyā Sūresi, 30. āyet

devs uçağından bir gök yâkût getürdiler anuñ kalıñlığı biş yüz yıl-
lık yoldur ⁸ ol ferişte ayağın ol yâkût üzre kodi andan soñra Hâk te-
‘âlâ ⁹ Firdevs uçağından bir öküz yaratdı kim anuñ kırk biñ ayağı
var ve kırk biñ ¹⁰ boynuzu var ve ol yâkût ol öküzüñ boynuzu arasın-
da kodi ve ol öküz ¹¹ ayağı mu‘allak kaldı Hâk te‘âlâ bir taş yaratdı
ya‘nî bir Güğüme yaratdı ve ol ¹² öküzüñ ayağların ol Güngüme üzeri-
ne kodi karar dutdı ve ol Güngüme dağı mu‘allak ¹³ kaldı andan Hâk
te‘âlâ bir balık yaratdı andan ol Güngüme ol balıguñ arkası üzerine
¹⁴ kodi gövdesinüñ yarısından artuğı açık kaldı andan ol balık ba-
şın getürdi ¹⁵ ve hem kuyruğı ucın kaldırdı başı-y-ıla kuyruğı yedi
3b kat yire sokuldı ¹ yalañuz arkası yir altından kaldı bir nalğa gibi
oldı ve bir niceler eydürler ol yâkût ² ol öküz iki bağırını ortasın-
da kodi karar virdi öküzüñ ayağı dağı havâda kaldı ³ andan Hâk te-
‘âlâ bir cezîre yaratdı ol cezîreye tahte’ s-serâ dirler anuñ ululı-
ğı ⁴ yedi kat yir gökcedür ol öküz ol serâ üzerinde karar dutdı ol
cezîre dağı mu‘allak ⁵ kaldı andan Hâk te‘âlâ balığı yaratdı anuñ
adı Nevineyyedur (?) ve lakab yelhündür ol ⁶ cezîre ol balıguñ iki
kaş arasında kodi girü kalan endâmı açık kaldı bu ol ⁷ balıkdur
kim Hâk te‘âlâ kelâmı içinde yâd kıldı^x ن والقلم وما يسطرون ⁸ ya‘
nî Hâk te‘âlâ eydür yâ Muhammed ol balık haqqı-çun anuñ iki kaşı
haqqı-çun ⁹ benüm va‘düm haqdur ya‘nî ölmek dirilmek kıyâmet şurı
hisâb uçmak tamu cümle¹⁰ si gerçekdür dir rivâyet kıldılar kim bir

gün 'İsā peygāmbere du'ā kıldı eytdi ilāhi ¹¹ şol yiri götiren ba-
 lığı bir görsem didi andan Hāḡ te'ālā buyurdi eydür kim yā 'İsā
¹² falān deñiz katına var kim 'alāmetin görsin didi andan 'İsā ol
 deñiz katına ¹³ vardı gördi kim şu içinden bir balık burnın arkı-
 rı çiker şol kat[1] yaydan ¹⁴ ok çıkmış gibi 'İsā anda oturdi kırk
 gün aña bakdı ol balık şol tiz ¹⁵ kanatlu kuş gibi geçürdi henüz
 4a geçen daḡı yüz yidi gez baş daḡı görünmedi-y-idi ¹ 'İsā müteḡayyer
 oldı eydür yā rābbi bu ol balık mıdur kim yedi kat yir ve yedi
 kat ² gögi getüren cevāb geldi kim yā 'İsā ol degildür ammā bunun
 gibi yetmiş biñ ³ balık yir üstine ol balıḡuñ ta'āmıdur didi eger
 sen anı göresin deñli 'ālemi ⁴ unıdasın didi andan ol yiri ol ba-
 lıḡuñ iki kaşı arasında karar dutdı ⁵ andan Hāḡ te'ālā bir deñiz
 yaratdı kim anuñ ululıḡın Tañrıdan artuḡ kimsene ⁶ bilmez andan
 ol balık deñiz içinde karar dutdı ammā bir nice 'ālimler ⁷ bu deñ-
 li deñizleruñ ve gökleriñ ve ırmaqlaruñ şuyı ol balıḡuñ boğazına
⁸ gider tā kıyāmet deḡin andan ol deñiz daḡı mu'allak kaldı andan
⁹ Hāḡ te'ālā yili yaratdı deñizden aşıḡa yilden ayruḡ ne varın Tañ-
 rıdan ¹⁰ artuḡ kimsene bilmez pes ol deñiz ve bu deñli 'ālemi

getüren tā ¹¹ kıyāmet deḡin Tañrı te'ālānun fermān birle mes'ele
 haber vir baña yā Muḡammed ¹² kim bu yedi kat göḡuñ adı nedür ve
 her bir gökdeki ferişteheruñ ¹³ tesbīhi nedür ve ol feriştehe-
 ruñ ulusı adı nedür cevāb şöyledür kim Hāḡ ¹⁴ te'ālā gökleri şu
 dütüneninden yaratdı nitekim vaşf eyledük andan ¹⁵ anı yedi pāre

kıldı birbiri üzerine karār buyurdı evvelki gök yeşil zümürrüt-
 4b dendir ¹ andan anuñ adı Berķī'ādur anuñ feriştelere cümle sücūdda
 yetüreler ² tesbīhleri budur eydürler kim سبحان ذى الملك والملكوت
 ol feriştelere ³ serveri adı İsmā'ıldür ve hem bir ferişte dağı
 vardur anuñ adı ⁴ Ra'd dur mü' ekkeldür ol bulıtlara karlara ve
 yağmurlara hākimdür kim buyruğıla ⁵ [geh] yağar geh açılır^x ikinci
 gök aq gümüşden yaradıldı anuñ adı ⁶ Er kulūtdur anuñ feriştelere
 rükū' va[r]mışdur tesbīhleri budur kim ⁷ eydürler سبحان ذى العزة
 ve bunlaruñ serveri adı Erķiyāyınılıdur
 ve hem bu gökde bir ferişte ⁹ dağı vardur anuñ adı Habībdür anuñ
 gövdesin yarusı kardandur yarusı ¹⁰ oddandur Tañrınıñ kudreti birle
 ne od kar eridür ve ne kar ¹¹ od söyündürür anuñ tesbīhi budur kim
 سبحان من ألف بين الفلج والنار üçüncü gök kızıl yāķūtdandur ve anuñ
 adı Kaydundur anuñ ¹³ feriştelere kıyās dururlar tesbīhleri budur
 kim سبحان الملك الحي الذى لا ينام ولا يموت anuñ feriştelere ser-
 veri adı Gökbāyıldür dördüncü ¹⁵ gök aq incūdendür anuñ adı Mā'ün-
 5a dur anuñ feriştelere taḥiyyātda ¹ otururlar tesbīhleri budur kim ey-
 dürler سبحان الملك القدوس سبحان قدوس رب الملائكة والروح ol feriştelere
 serveri adı Mü'min bāyıldür ³ bişinci gök kızıl altundan yaradıldı
 anuñ adı Ratkādur anuñ feriştelere ⁴ nūñ tesbīhi budur kim eydürler
 ve ol feriştelere ⁵ serveri adı Aştıkyāyıldür
 altıncı gök saru yāķūtdan yaradıldı ⁶ anuñ adı Debkādur anuñ feriş-

x - Metinde : أَجَلْ

teleri temcîd ve zikr itmege meşğül-dururlar ⁷ tesbîhleri budur kim eydürler سبحان الخالق نور سبحان الله وبحمده ⁸ ve ol ferîştelerün serveri adı Ru'ibâyıldür yedinci gök nürdan anuñ ⁹ adı Garîbâdur anuñ ferîşteleri ellerin götürmüşdür du'āya meşğüldür ¹⁰ tesbîhleri budur kim eydürler سبحان الله عدد خلقه و زنة عرشه و مداد كلمات ve ol ferîştelerün serveri adı Nurbâyıldür ¹² dañı bu gökde ferîşteler var kim anlaruñ sağışına kalem almağa yaramaz ¹³ ol-ğadar çokdur kim meger anuñ sağışını Tañrı bile Hağ te'ālā her birin ¹⁴ bir dürlü şüretde yaradılmışdur başlarından ayaklarına degin her endāmları ¹⁵ ve tesbîhleri āvāzı birbirine beñzemez hergiz birbirine söylemezler birbirinüñ yüzlerine ¹ bakmazlar ve 'arşuñ yokarısına aşığasına bakmazlar Tañrı te'ālā heybetinden ² ol günden berü kim Hağ te'ālā bunları yaratmışdur ağlaşurlar tā ³ kıyāmete degin ağlaşurlar ve bu dünyā kavmi hep helāk olalardı eger anlaruñ ⁴ ağlamağı āvāzın işidselerdi rivāyet şöyledür kim peygāamber 'aleyhi ⁵ s-selām eydür ol gice kim beni mi'rāca çıkardılar anlaruñ āvāzı kulağıma ⁶ degdi ben eyitdüm yā karındaşum Cebrā' il bu ne āvāzdur Cebrā' il eyitdi ⁷ yā Resül-allāh bu āvāz Kerrübiler āvāzıdır kim senüñ ümmetüñ günahları-çun ⁸ ağlaşurlar Tañrıdan ümmetüñüñ yarlığanmaklığın^x dilerler ve ammā Ebu ⁹ Hureyre rivāyet kılor peygāamberden sallallahü 'aleyhi ve sellem eydür yerlerüñ ¹⁰ gökle-
rüñ aralığı ve kalınlığı biş yüz yıllık yoldur dir ammā yedinci

gökden ¹¹ yokarı Tañrı te'ālā bir deñiz yaratmışdur kim deriñligi
yidi kat ¹² gökce yidi kat yircedür ol deñizde bir ferişte vardur
Tañrıya tesbîh ¹³ eyler ol feriştenüñ ululuğı şol kadardur kim de-
ñiz ol feriştenüñ topuğına ¹⁴ gelür yokarı çıkma^{xx} تبارك الله احسن الخالقين
mes'ele haber vir baña ¹⁵ yā Muhammed kim bu yirler adı nedür ve
6a nice mahlūk vardur cāneverler vardur ¹ cevāb peygāamber hażreti ey-
dür bu yedi kat yiri Tañrı te'ālā gökler gibi ² birbiri üzerine
yaratdı her birinüñ kalınlığı biş yüz yıllık yoldur işbu³ yir
yüzi ādemiler ve hayvānlar ve dürlü dürlü kuşlar birle bezenmiş-
dür ikinci ⁴ kat yerde Hāk te'ālā yili saklar kamu yiller andadur
ol kadar kim halk ⁵ maşlahatı-çun gerekdür Allāhu te'ālā dünyāya
viribir 'ād kavminüñ 'azābı ⁶ eyledi ol yilden viribidi nitekim
Hāk te'ālā kendü kelāmı içinde buyurur^{xx} ⁷ انا ارسلنا عليهم ريحا مرمرا في يوم نحس مستمر
eydür ol yil ol kavmi ⁸ yā Muhammed şol sürme gibi eyledi dir am-
mā üçünci kat yirde Tañrı ⁹ te'ālā bir kavm yaratmışdur yüzleri
ādeme beñzer ayakları at ¹⁰ ayağına kulakları dağı at kulağına
beñzer tüyleri koyun tüyine beñzer ¹¹ Hāk te'ālānuñ emrini söyle
beklerler kim bir göz yumup açınca bunlar Tañrıya ¹² 'āşî olmazlar
ammā yarın kıyāmet güninde ādem şüretlü ola cümle ¹³ endāmları Hāk
te'ālā bunlara uçmak rüzi kıla şimdi bize gündüz olıcak ¹⁴ onlara
gice olur bize gice olıcak onlara gündüz olur dördünci kat yir ¹⁵
tolu kibrit taşıdur kim Hāk te'ālā tamu ehline 'azāb eylemegi-çün
6b ¹ yaratmışdur ve her bir taş dünyā tağından büyükdür nitekim Hāk

X- Kur'ān Mü'minün Sûresi, 14. ayet

xx- Kur'ān Kamer Sûresi, 19. ayet

te‘ālā ² buyuru^x **وافتقوا النار التي وقودها الناس والحجارة** ya‘nī Allāhu te‘ālā
³ eydür korkuñ ol tamudan kim anuñ dut ruğı ādemler ola ve taşlar
⁴ ola ol taşlar kibrīt taşlarıdır tiz yanar ve gıç söyner ve dutu-
ni dağı ⁵ çok olur ve odı dağı çirkın olur dir ammā peygāamberden
‘aleyhi ‘s-selām ⁶ rivāyet şöyledür kim eydür ol Tañrı haqqı-çun
ne-kim benüm cānum anuñ fermān ⁷ içindedür tamuda dereler vardur
kim dükeli dünyā tağların anuñ içine bıraksalar ⁸ şol mum od içinde
nice kim erise ol tağların cümlesi şöyle eriyüp şu oldı ⁹ dir ammā
hikāyet içinde şöyledür kim Mansūr bin ‘Ammār rahmetullāhi ‘aleyhi
eydür bir ¹⁰ gün geçeridüm bir evden ağlamak āvāzın işitdüm kim zār
u zār ağlar eydür İlāhi bu ¹¹ kadar günāh-kim ben eyledüm senüñ fer-
mānuñı hilāf kıldum kaşdum ol degülidi kim ¹² senün hizmetünde saña
cefā gösterem ‘āsī olam velīkin bilmezlik eyledüm yā İlāhi beni ¹³
‘azābuñdan sen kurtargıl kim ben za‘īf kulvan senüñ ‘azābuña gücüm
yitmez eger sen ¹⁴ baña feryād irmeziseñ kim baña feryād ire eger
sen kapuñda korsañ kimüñ kapusına ¹⁵ varam bu günāhı kime ‘arz kı-
7a lam beni kim esirgeye eger sen rahmet kılmazısañ baña kim ¹ rahmet
kıla diyüp ağlar pes ‘Ammār eydür anuñ zārılığından ben dağı bir
sā‘at ² ağladum andan soñra eyitdüm^{xx} **اعوذ باللّمن اشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اقْوَانفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحَجَارُ تَقْلِبُهَا مَلَكَةٌ غَلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَرَاهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يَأْمُرُونَ

çün bu āyeti okudum āvāzı sākin oldı ol āvāzı ⁷ nişānladum gitdüm
irte girü geldüm gördüm bir karı ol kapuda oğul ⁸ diyüben ağlar
ben eyitdüm şayruluğı neyidi eydür şayruluğı yoğıdı velīkin bu gi-

x-Kur‘ān Bakara Sūresi, 24. ayet

xx- Kur‘an Tahrīm Sūresi, 6. ayet

ce ⁹ bir kişi kapuda bir āyet Kur'ān okudu oğlum anı işitdi ān i-
 dūp dūřdi ¹⁰ 'aklı gitdi bir zamān ditredi ditredi cānın teslīm
 kıldı imdi ol ¹¹ kişi-kim bu āyet işitdi cānın naķķa virdi 'aceb
 ol gūnāhkār kullaruñ ¹² halleri nice ola kim anlar tamuya girūp a-
 nuñ 'azābın göre pes kul ¹³ şöyle gerek kim Kur'ān 'ıřķına cān vi-
 re eyle degül kim dutmaya iy hüdā yā ¹⁴ biz gūnāhkār kullaruñı cüm-
 le ümmet-i Muhammed gūnāh-kārları birle sen rahmet eylegil ¹⁵ 'a-
 zābuñdan sen kurtargıl yā يا االه المالمين ويا خيرا لناصرين بر حمتك يا ارحم الراحمين

7b ¹ geldük girü yir ahvāline beřinci kat yirūñ kavmi kuyruđı örüdü-
 degme birisinūñ ² büyüklüđi bir devecedür kuyruđları süñücelüdü[r]
 ve dađı yılanlar vardur anda kim ³ kıyāmet gūninde tamu ehline 'a-
 zāb kılasıdur anlaruñ degme birisi şol-kadardur ⁴ kim eger Hāk te
 'ālā buyursa-y-ıdı birisi bir ulu tağ ağzı içinde ele kısa-y-ıdı ⁵
 dişleri zahmından ol tağ un gibi ola-y-ıdı ve kaçan tamu ehlin ta-
 muya ⁶ aldılar ol yılanlar anlara isleyeler dişleri ağusından tamu
 ehlinūñ endāmları ⁷ biribirisinden ayrılasıdur altıncı kat yerde
 tamu ehlinūñ ve kāfirlerūñ cānları vardur ⁸ kaçan-kim öleler cānla-
 rını altıncı kat yire iledürler anda bir yir vardur Siccīn adlu an-
 da ⁹ korlaş كلا ان كتاب الفجار لفي سجين وما آدرىك ما سجين ¹⁰ ammā yedinci kat yirde
 İblīsüñ 'aleyhi'l-lā'ne İblīsüñ tağtı anda urulmışdur ¹¹ ol tađt
 üzerine İblīs oturmıřdur bir yanında semūm yilidür bir yanında zem-
 heri ¹² yiridür ve çevre yanında gūnāhlu dīvler el kavřurup durur-
 lar Veheb bin Münebbih ¹³ eydür evvelki yire Deme(?) dirler ikinci
 x- Kur'ān Mutaaffifīn Sūresi, 7.ve 8.ayetler

katına Bistār dirler üçüncü katına Sıkalā dirler ¹⁴ dördüncü katına
 na Kaṭiḥa dirler beşinci katına Mütenākıla dirler altıncı katına
 Mesk ¹⁵ dirler yedinci katına Serā dirler bu yirlerde mübārek ve
 8a ni' metlū yir ādemīler olduğu yir¹dür kim evliyālar enbiyālar aña
 gelmişdür toprak daḥı anuñ hūbdur mes'ele ² haber vir baña yā Mu-
 hammed kim Haḳ te'ālā uçmağı neden yaratdı şimdi ol uçmak ³ kanda-
 dur cevāb şöyledür kim bugün uçmak yedinci kat gökdedür sekiz ⁴
 uçmağdur biribirinüñ üstindedür kamusından yokaḥu Firdevs uçmağı-
 dur evvelki ⁵ dūkelinden aṣağadur Dārü'l-āḥiret dirler ikinci uç-
 mağ adı Dārü's-selāmdur ⁶ üçüncü uçmağ adı Dārü'l-hulūddur dördün-
 ci uçmağ adı Dārü'l-ḳarārdur beşinci ⁷ uçmağ adı Cennātü 'adnindür
 altıncı uçmağ adı Cennātü'n-na'īmdür yedinci uçmağ ⁸ adı Cennātü'l-
 me'vādur sekizinci uçmağ adı Cennātü'l-firdevsdür Veheb⁹ bin Mü-
 nebbih eydür Haḳ te'ālā Dārü'l-āḥireti incüden yaratmışdur Dārü's-
 selāmı ¹⁰ kıızıl yākūtdan yaratmışdur Dārü'l-hulūdı 'akīḳden yarat-
 mışdur Dārü'l-ḳarārı ¹¹ ak gevherden yaratmışdur Cennātü 'adnini ye-
 şil zebercedden yaratmışdur ¹² Cennātü'n-na'īmi yeşil zümürütünden^x
 yaratmışdur Cennātü'l-me'vāyı aḳ gevherden ¹³ yaratmışdur Cennatü'
 l-firdevsi nūrdan yaratmışdur ve her bir uçmağın bir ¹⁴ ḳapısı var
 her birisi ṭabakā ṭabakādur ya'nī iki ḳavşurmadur her bir kapu giñ
 ligi ¹⁵ maşrıḳdan mağribe degindür her bir kapu üstinde yazılmışdur
 8b kim لا اله الا الله محمد رسول الله ¹ ve ammā bir niceler eydür gökler ḳapısı
 daḥı iki ṭabakādur anda daḥı yazılmışdur لا اله الا الله محمد رسول الله her

ki bu kelime-i şıdk ve ikrār birle her dembedem dise ³Ḥaḳ te‘ālā ‘a-
zābdan kurtara uçmağına givüre inşā¹-Allāhu te‘ālā mes’ele haber ⁴vir
baña yā Muhammed kim Ḥaḳ te‘ālā tamuı neden yaratdı ve her bir tamu-
nuñ adı ⁵nedür ve şimdi ol tamu kãdadur cevāb şöyledür kim Tañrı
te‘ālā tamuı⁶ kendü hışmından yaratmışdur ol tamu şimdi yedinci kat
yirdedür yetmiş ⁷biñ yıllık yoldur biribirinden aşağıdur ‘azābı dağı
katıdur odı dağı tīzdür ⁸yılanları ve çıyanları dağı çokdur Tañrınıñ
rahmetinden dağı ırakdur ve her bir tamunuñ ⁹adı vardur evvelki ta-
muya Cehennem derler ikinci tamuya Lazẓā^x dirler üçüncü tamuya Huṭa-
me dirler dördüncü tamuya Cehīm dirler beşinci tamuya Sa‘īr dirler
¹¹altıncı tamuya Saḳar dirler yedinci tamuya Hāviye dirler ol kim
kamusından ¹²yokaradur aña Cehennem dirler ol dükelinden āsāndur
odı dağı nermdür zahmeti ¹³ve ‘azābı dağı seheldür bu kamusı-y-ıla
anda yetmiş biñ köşk vardur oddan her ¹⁴köşkde yetmiş biñ sarāy
vardur oddan her bir sarāyda yetmiş biñ ev vardur oddan ¹⁵her bir
evde yetmiş biñ şanduk vardur oddan her bir şanduk içinde yetmiş
9a biñ dürlü ‘azāb ¹vardur oddan ki biribirine beñzemez çünkim peygām-
ber ‘aleyhi’s-selām bunu böyle zikr ²eyleyecek Fāṭimatü’z-Zehrā ra-
dıyallāhü ‘anha anuñ korkısından şol kadar ağladı ³kim düşdī bī-hūd
oldı çün kim girü ‘aklı geldi eydür ⁴وا ولا وا صبا ol kim kamu-
sından yokarudur ‘azābı yiyinidür ve odı nermdür^{xx} böyle vāy ⁵a-
nuñ girü kalanı ‘aceb nice ola didi düşdi girü ‘aklı gitdi ammā pey-
gamber ‘aleyhi’s-selām eydür eger cehennemüñ bir kapusın açalardı

x- Metinde:

xx- Metinde: تَنْمِزْ لَطِي

maşrıktan mağribe degin cümle kişinün ⁷ beynisi kaynayadı dir im-
di ol kişiler kim tamu içinde olalar ‘aceb anlaruñ hālleri ⁸ nice
ola pes Fātıma-tü’z-Zehrā eydür: ne olaydı Hāk te ‘ālā ol tamuı
yaratmamışmısa ⁹ çünkim yaratdı ne ola-y-ıdı bizi yaratmamışmısa
anuñ ‘azābından ve kor ¹⁰ kusından emīn olayduk didi iy Çalabum sen
rahmet kılğıl biz za‘if kullaruña ¹¹ cümle Muhammed ümmetler birle
ve sen yarlıgağıl günāhlarımızı kıyāmetde halka ¹² rüsvāykılmağıl
بفضلك يا ذا الجلال والاكرام mes’ele haber vir baña ¹³ yā Muhammed
kim Hāk te ‘ālā ‘arşı ve kürsi neden yaratdı ve sıfātları nedür ce-
vāb ¹⁴ Veheb bin Münebbih eydür Hāk te ‘ālā ‘arşı ve kürsi nürdan ya-
ratdı ululuğı şol ¹⁵ kadardur kim yedi kat gök yedi kat yir kürsī
9b katında bir kişi suğra‘ı bir ulu ¹ meydanda komış gibidür ve yedi
kat yir gök ve kürsī ‘arş katında şol kadardur kim ² bir yüzerlik
dānesi bir meydan içinde komış gibidür سبحان الخالق العظيم الدبر القديم
ammā Cafer Sādık rivāyet kılur atasından atası peygāamberden ⁴ ri-
vāyet kılur eydür Hāk te ‘ālā bir ferişte yaratmışdur kim anuñ adı
Cerkayāyıldür ve ⁵ bu ferişteye Hāk te ‘ālā on sekiz biñ yıl kanat
virmişdür degme bir kanada aralığı ⁶ biş yüz yılluk yoldur ol fe-
riştenüñ bir gez hātırından geçdi kim eydür eger ⁷ Hāk te ‘ālā ba-
ña buyursa-y-ıdı ben uçaydum ‘arşuñ ne kadarduğın göre-y-idüm ⁸ didi
Allāh te ‘ālā عالم السرا والخيافات dur anuñ hātırından geçeni bildi ⁹ ol-
ok sâ‘at buyurdı aña kim uçğıl görgil didi ol ferişte ¹⁰ şunca ka-
natlarıyla yigirmi biş biñ yıl uçdı kuvveti kalmadı süst ¹¹ oldu pes

Hak te'ālā on sekiz biñ kanat dañı virdi otuz altı ¹²biñ kanat birle girü yigirmi biş biñ yıl uçdı henüz 'arşuñ ¹³bir ayağından bir ayağına varımadı ardı kaldı andan hakdan nidā geldi kim ¹⁴yā ferişte eger şimdiden girü tā kıyāmet kopınca şol kuvvet birle ve şol kanatlar ¹⁵birle uçarsañ henüz 'arşuñ bir ayağından bir ayağına varımayasın didi ¹ol ferişte utandı secdeye vardı andan berü işbu tesbîh eydürdi kim ²سبحان ربي الاعلا mesele haber vir baña yā Muhammed kim 'arş nenüñ üzerinde ³durur cevāb şöyledür kim Hak te'ālā 'arş feriştelere boynı üzerinde komışdur ⁴anlar hamaletü'l-'arş dirler ve ol ferişterler sekiz feriştedür nitekim ⁵Hak te'ālā buyurur ve ^xو يحمل عرش ربك فوقهم و يحمل عرش ربك فوقهم 'arş ⁶bunların boynı üzerindedür ve her birinüñ dört yüzi ve dört eli var⁷dur bir eli sağında ve bir eli solında bir eli öginde bir eli ardında kim bu yir bir ⁸yüzine beñzemez bir eli bir eline beñzemez 'arş altında durup boyunların ilerü ⁹sunup 'arşı boyunlar üzerine dutarlar ve añların ayakları yidi kat gökden ¹⁰ve yedi kat yirden ve tahtü's-serādan geçüp durur Vehab bin Münebbih eydür ¹¹anların başlarından ayaklarına degin iki yüz on yidi biñ yıllık yoldur dir¹² Hak te'ālā cümle feriştelere buyurur kim günde iki gez varurlar anlara selām ¹³kılurlar ve ol günden berü kim Hak te'ālā anları yaratmışdur tā bu güne-de¹⁴gin ve bu günden berü kim tā kıyamete degin 'arşı boyunları üzerinde dutarlar ¹⁵ve tesbîhleri budur kim eydürler

ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم¹ سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر 10b

ve daḥı mü'minleri Ḥaḳ te'ālādan dilediler kim rahmet eyleye bunlara
الذين يحملون العرش ومن حوله يسبحون بحمد ربهم ويؤمنون به ويستغفرون^x nitekim kelām içinde buyurur

لذلك ين امنوا ربنا وسعت كل شيء رحمة وعلما فاغفر للذين تابوا واتبعوا سبيلك وقهم عذاب الجحيم mes' ele

haber vir baña yā Muhammed kim Ḥaḳ te'ālā gökde bir kuş yaratmışdur
⁶ anuñ adı nedür ve sıfâtı nicedür cevāb Ebu Hureyre eydür raḍiyal-
lāhü 'anhü⁷ 'arş altında Ḥaḳ te'ālā bir direk yaratmışdur adı 'Amüddur
anuñ altında⁸ bir kubbe yaratmışdur kızıl yāḳūtdan ol 'Amūd başında
Ḥaḳ te'ālā bir kuş⁹ yaratmışdur bednūs şūretinde ol kuşuñ başı in-
ciḍendür ve gövdesi¹⁰ zümürütendür ve yetmiş biñ kanadı vardır nūr-

dan ve her kanadında üç haṭ¹¹ yazılmışdur evvelki haṭtı budur kim
بسم الله الرحمن الرحيم¹² ikinci haṭ yazılmışdur kim لا اله الا الله üçüncü

haṭ yazılmışdur kim^{xx} محمد رسول الله كفى هالك الا وجهه¹³ ol kuşuñ başı 'arş al-
tında¹⁴ dur ayakları yidi kat yirden aşağıdur Ḥaḳ te'ālā günde yetmiş
gez¹⁵ ol kuşuñ üstine dünyāda yağmur nice yağdurursa anuñ üstine

lla müşğ¹ kāfūrı ve 'anberi şöyle yağdurur andan ol kanatların açar deb-

redür ol² müşğ 'anber uçmağ ehlinüñ üzerine saçar daḥı şunlar kim
dunyāda mü'ezzin³lik eylerler biş vakt namāzı kılurlar ol kuş daḥı
başın kaldurur kanatların⁴ biribirine urur çağırur eydür سبحان ربي

العزيز العظيم وبحمده⁵ dir andan anuñ kanatlarından ve tesbīhinden bir gı-

rī bir āvāz geldi kim uçmağ içinde⁶ bir şūri bir ḡulḡule düşer

kim uçmak hūrīleri^{xxx} uçmaḡuñ derecelerinden ve köşk⁷ lerinden

x- Kur'ân Mü'min Sûresi, 7. ayet

xx- Kur'ân Kasas Sûresi, 88. ayet

xxx- Metinde:

خولر لربي

ve çardaklarından başların çıkarurlar birbirine beşaret kılurlar
⁸ve şāzlık eylerler eydürler kim namāz vakti geldi mü'ezzınler bi-
züm⁹erenlerümüzi namāza bağırarlar 'ibādet meşgūl olmağı-çun dirler
kaçan kim ¹⁰ol kuş kaşların debretse ol 'Amūd ve ol kubbe cümle ha-
reket ider ¹¹'arşdan tahtes-serāya degin hiç nesne kalmaz cümlesi
debrenür andan ¹²Hak te'ālā ol kuşa nidā ider niçün karar dinmez-
sin debrenürsün ¹³andan ol kuş eydür iy bār-ı Hūzā yā mü'min kul-
laruñ dünyāda namāza ¹⁴turmuşlardur farīzātı yerine getürürler sen
hod yegrek bilürsün ve 'ā ¹⁵lemisin anlara sen rahmet eylegil dir
11b andan Hak te'ālā eydür yā kuş ¹celālüm hakkı-çun rahmetüm bunla-
ruñüzlerine olsun dir pes bilgil kim her gün ²bi namāz vaktinde
Hak te'ālā mü'minleruñ üzerine rahmet nazarı birle bakar ve ³rah-
meti her kime-kim dokunsa aña tamu odı harām olur mes' ele haber
vir ⁴baña yā Muhammed kim tūbā ağacı nedür ve kevser ırmağı nedür
ve sıfatları nicedür ⁵cevāp şöyledür Hak te'ālā kevser ırmağın
uçmakta Muhammed Mustafā ⁶içün yaratmışdur nitekim Hak te'ālā ke-
lāmı içinde buyurur ^x اِنَّا اعطيناك الكوثر ve ammā ol ırmağın ini
bir aylık yoldur kim tiz kanatla ⁸kuş gice gündüz uça henüz anuñ
inini geçemeye ve dahi anuñ uzunun kimse ⁹bilmez Allāhdan aştuk
ve ol ırmağın suyu güneşden aydıındur ve südden ¹⁰akdur ve tere-
yağdan yumuşakdur ve şekerden tatlıdur ve anuñ kenarları ^{xx}altun

x Kur'ān Kevser Sūresi 1.Āyet

xx Metinde:

مكارم

¹¹dandur ve uşak taşları incüdendür mervārīddendür^x ve balçığı kâ-
furdandur ¹²anberdendür ve anuñ başı 'arş altından ve Firdevs uçma-
ğından çıkar ¹³ve dañı anuñ akup yürdüğü şol katı yaydan ok çıkar
gibidür her kim ol ırmağa ¹⁴düşe ölmeye ve her kim andan bir şerbet
şu içse hergiz şuşamaya ve hiç sayru ¹⁵olmaya ve ebedü'l-ebed kala
12a ölmeye ve ol ırmağda kuşlar vardur kim gökcüklığın ¹kimse bilmez
vaşfını ve degme biri bir deveden büyükdür ve dañı anuñ kenārların-
da ²kadehler ve cāmlar konulmuşdur ılduzlar sağışınca kaçan kim kı-
yāmet günü olsa ³ **آما صدقا** ve cümle halkı 'araşāt meydānına
direler şunlar kim kıyāmet ⁴issiligidinden şuşayup dermānda olıcak
peygamber 'aleyhi's-selām kendü mübārek ⁵eli birle ol şuşamışlara şu
virecekdür ve dañı peygamber 'aleyhi's-selām eydür evvel ⁶kāvm-kim
benüm elimden şu içeler dervişler ve miskinler ola ve mü'minler o-
lalar kim anlaruñ ⁷tonları kirlü ola ve gönülleri kaygulu ve guş-
şalu ola ve dañı kimesne-i evlerine kığırmağa ⁸begenmeyenler ve
anlara kız virmeyeler ve anlardan kız almayalar dir ammā tonı bir
ağcadur ⁹kim Hāk te'ālā anı peygamber minberinüñ yanında yaratmış-
dur ol ağacuñ dibi ¹⁰altundandur ve budakları yākūtdandur ve yaprak-
ları zümürütendür ve dañı her ¹¹bir yaprak üstinde bir ferişte
vardur kim Hāk te'ālā tesbīh eyler ve dañı ¹²bir budagından bir
budagına ıraklığı şol kadardur kim eger bir tiz kanatlu kuş ¹³'öm-
ri varınca uçsa tā kocalınca henüz bir budagına geçmeye nitekim gü-

neş dünyâyı ¹⁴ rüşen eylerise ol ağaç dağı uçağı şöyle rüşen ey-
 ler eger anuñ bir yaprağın ¹⁵ bu dünyāya getürseleridi maşrıktan
 12b mağribe hep kaplayaydı ve uçmakda ne kadar ¹ sarāy ve köşk ve şehir
 kim vardur ol ağacuñ budakları cümlesine girüp durur ² nitekim
 güneş dünyāda her bir eve girür anuñ dağı aydıñı cümle sarāya gi-
 rürler ³ ve dağı ol ağacuñ dibi murguzārlardur ve yerleri yākūt-
 dur ve otı mersin ⁴ ve za' fērān^x ve kāfūrdur ammā ol murguzārlar
 uçağı ehlinüñ oturacak yerleridür ⁵ kaçan-kim bir araya dirilmek
 dileseler Hāk te'ālā nazretinden feriştelər ⁶ gelur ner birinüñ
 altında bir Burāk ola uyan altundan ve eyeri yākū ⁷ tdan ola ve
 dağı ol atlara kamcı ve mahmūz muhtāc olmaya ve yüzleri ⁸ çırağ
 gibi ve alınları ay gibi ve gözleri yüzleri güneş gibi ola andan ⁹
 ol feriştelər geleler eydeler iy Tañrı kulları Hāk te'ālā size se-
 lām ¹⁰ kılar eydür işbu Burāklara binsünler fulān yire gelsünler
 dir andan ol ¹¹ mü'minler ol Burāklara bineler cümlesi berāber
 ağalar ve bunlaruñ üstine Burāk ¹² bulut gele gül yağdura ve dağı
 uçağı içinde bir yer vardur aña Sidretü'l-cenneti ¹³ dirler kim
 Hāk te'ālā cümlemüz anda gerçektür bī-çün bī-çigüne mes'ele ¹⁴
 haber vir baña yā Muhammed kim melekü'l-mevt nice ferıştedür ve
 anuñ adından ¹⁵ ve şıfatı nice cevāb şöyledür kim melekü'l-mevt
 13a bir ferıştedür kim ¹ adı 'Azrā' ildür ve Hāk te'ālā ana mü'ekkel
 kılmuşdur cümle yaradılmışuñ ² cānın almağa ve anuñ makāmı dördünci

kat gökdedür ve anuñ sıfâtı ³ şöyledür kim peygâmbir 'aleyhi's-selâm eydür ol gice ki beni mi'râca iletdiler ⁴ dördünci kat gökde 'Azrâ'il gördüm heybet ve 'azamet birle bir kürsi ⁵ üzerinde oturur ve levhi kucaklamış dâim aña nazar kılur bir ayagın gögüñ ⁶ bir yanında komış bir ayagın bir yanında komış eylekim işbu ci-hân ⁷ iki ayagınuñ arasındadır andan Cebra'ile sordum kim yâ Cebra'il ⁸ bu kankı ferıştedür kim buni ben görêcek 'azîm korkdum ve geygirdedüm ⁹ andan Cebra'îl 'aleyhi's-selâm eyitdi bunuñ adı 'Azrâ'ıldür yâ Muhammed ¹⁰ Hak te'âlâ anı yaradaldan berü başın yoka-ru kaldurduğı yokdur ve sağına ¹¹ solına bakmaz ve duni gün halā-yıgüñ cānun almağa meşgüldür andan ¹² Cebra'îl 'Azra'il[e] peygâmbiri bildürdi ve peygâmbir 'aleyhi's-selâm ¹³ eydür 'Azrâ'il beni göricek durı geldi baña 'izzet ve ikrām eyledi bir dem katında ¹⁴ oturdum sordum kim yâ 'Azrâ'îl sen işbu arada oturup dünyâ içindeki ¹⁵ halkuñ cānların nice alursın didüm 'Azrâ'îl eydür yâ

13b Resûl-allāh ne kim dünyâ ¹ içinde mahlûk varısa adları işbu levhde yazılmışdur kaçan kim bir kişinüñ ² eceli gele ve 'ömri düken anuñ adı bu levh içinde bir halka gibi olur ve eceli ³ gelen kişileri bu sebeb birle bilürin andan benüm fermānumda ferışteler vardır ⁴ anlara buyururın varurlar ol kuluñ iki yanında tururlar birincisi rahmet ⁵ ferışteleridür ol kuluñ sağ yanında durur ve ol kim 'azāb ferışteleridür ⁶ sol yanında dururlar andan 'Azrâ'îl

eydür bir gez ben heybet nazarıla bakarın ⁷ ve eger ol kıl nık-
baht ise ol rahmet ferishteleri anuñ yaşduğı üzerine ⁸ varurlar
anuñ cānını ayakları ucından çekerler tā boğazına degin çünki ⁹
cān hulkūma geldi sanurvan kendü elümile alurvan ve anuñ adın bu
levhden ¹⁰ silerven giderven ol cān kim nık-baht kişi cānidur a-
nı ‘illiyyīne iledürler ¹¹ uçmakda ol dahı bir hoş makāmdur rāhat
ve asāyiş birle ol cān uçmak ¹² çemenleri içinde korlar tā kı-
yāmete degin anda durur ol kıl kim ~~bed-baht~~ ¹³ ola neuzūbillāh ‘Az-
rā’ıl eydür ben aña heybet nazarı birle bakıcak ¹⁴ ‘azāb feriş-
teleri anuñ yaşduğı üzerine varurlar ve anuñ cānını ‘azāb ¹⁵
ve ‘ukūbet birle alurlar ve Siccīne iledürler ve Siccīn tamu dere-
14a lerinden ¹ bir deredür andan ol cān ‘azāb ve miñnet ve ‘ukūbet için-
de dur²sa gerek tā kıyāmete [de]gin anda miñnet göresidür mes’ele
³haber vir baña yā Muhammed kim Munkir ve Nekir nice feristedür
ve ⁴ anlaruñ sıfatı nedür cevāb şöyledür kim Munkir ve Nekir iki
feristedür kim ⁵ Haq te‘ālā anlaru mü’ekkel kılmışdur cümle ölüler
üzerine kim gūrlarına varup ⁶ sū’al şorarlār ādemīlere ve perrīle-
re ve ol vakt kim ölüyi gūra koyalar ⁷ ol iki ferishteler gelürler
heybet ve ‘azamet birle yeri yırtta yırtta ve anlaruñ ⁸ gözlerinden
ve ağızlarından od saçılır ve onları gök gözleri gibidür ve her ⁹
birinüñ elinde oddan bir gürz vardur ve ol gürzüñ ululuğı ol kadar-
dur kim ¹⁰ eger anuñ birle bir tağ dahı ururlarsa un gibi uvana ve

14b dahı on sekiz biñ ¹¹ 'ālem halkı cem' olurlarısı anuñ birisini ye-
 rinden götürmeyeler ve ol gürzleri ¹² anlar omuzına dutup ölüye ge-
 leler sü'āl ideler eger ol bī-çārenüñ 'ameli ¹³ yattuyısı cevāb vi-
 remez ol ferishteler anı ol gürz birle uralar ve ol ölü ¹⁴ söyle
 feryād kılup çağıra kim cümle cāneverler anuñ ünin işideler meger
¹⁵ kim ādem oğlanları ve perīler işitmeyeler andan her kim anuñ
 çağırduğın işidse ¹ aña la'net okurlar nitekim Qur'ān içinde Hāk
 te'ālā buyurur kim ² x اولئك يلعنهم الله و يلعنهم الاعداء ammā peygāmbere ³ 'aley-
 hi's-selām eydür ol vakt kim mü'min kula ve nīk-baht ⁴ kula ölüm
 gele anuñ katına görklü yüzlü ferishteler gele-kim rahmet ⁵ nūrı
 anlaruñ yüzlerinde şavķ ura ve uçmağdan harīrlere ve hülle ⁶ tonlar
 getüreler andan ol mü'min kul ol ferishteleri ve ol nūrı ⁷ ve ol
 uçmağ hil'atlerin göricek tañlayup mütehayyır ola ve andan melekü'l-
 mevt ⁸ eyde yā urundu cān ve hoşnūdlu cān gel gövdeñden ayrıl ⁹ di-
 ye cān dahı şol asānlık birle ayrıla kim bir katre şu bir maşraba
¹⁰ oyrumından yuvalanmış gibi ayrıla andan ol rahmet ferishteleri
 ol ¹¹ cānı harīrlere sarup göklere ilemeler ve 'İlliyyinde anı ko-
 yalar ve ol ¹² cāndan müşğ ve 'anber dürlü dürlü koķular çıka andan
 gök ferishteleri ¹³ 'acāyibe kalup soralar kim bu kimüñ cānıdır kim
 bunuñ gibi 'izzet ve ikrām ¹⁴ kılursız ve bunuñ gibi görklü koķu-
 lu ve harīrlere issi olmuş diyü soralar andan bir ¹⁵ ferişte münādī
 15a kıla ve āvāz çağıra eyde bilüñ bu fu-lān oğlı fu-lan¹ cānıdır andan

dükeli ferîşteler ol cānı du‘ā ve tesbîh birle yedinci kat gökde
² yokaru ilemeler andan Hakk te‘ālā buyura kim ol kulumuñ adını
‘İlliyyinde yazuñ ³ ve girü ol cānı gövdesine iledüñ kim ben anı
bir yirden yaratdum ve girü ol ⁴ yirden koparup rahmet kılurın di-
ye andan ol cānı girü gövdesine getüreler ⁵ ve ol iki ferîşte anuñ
gürı içine gireler anı şol diriligi hālındağı ⁶ gibi oturdalar ve
eydeler kim senüñ tanrun kimdür ve dinüñ ne dındür ve ol ⁷ kişi
kim eyde benüm tañrum Allāh’dur ve dīnüm Islām dīnidür ve Hakk te‘ā-
lā bize viribidügi ⁸ kişi Muhammed Muştafādur diyüp cevāb vire
andan eydeler kim ‘ilmüñüz neyidi ⁹ ve ol kul eyde kim Qur’ān-idi
andan Hakk te‘ālādan nidā gele eyde yā ferîştelerüm ¹⁰ koñ kulumu
toğru söyler ve uçmak kapusından anuñ gürına bir kapu açuñ ¹¹ kim
uçmak rāhātı aña dege dursun ve gürını giñ eyleñ kim göz irdükçe
¹² eyü olsun diye andan onuñ katına bir görklü yüzlü ve gökcek ko-
kulu kişi gele ¹³ eyde kim ben saña muştucivan bugün ol gündür kim
saña va‘de kılmışlardı ¹⁴ eyü ‘amel eyle rahmet bulasın dimişlerdi
imdi bugün ol gündür kim ¹⁵ eyledüğüñ eylügen sevābı bulasın diye
15b andan ol mü’mīn eyde ne kişi-kim ¹ bu seni görüp rāhat degdüm ve
ol eyde ben dünyāda kılduğuñ eylügen ² ve kılduğuñ tā‘at ve hoş
hulkuñvan kim bunda geldüm bu oldum imdi ³ tā kıyāmet kopınca ben
senüñ işiñven ve yoldaşuñvan kıyāmet güninde ⁴ kulağuzuñvan diye
ammā kaçan-kim kâfirlere ve münāfıklara ve ‘ameli yatlu bedbaht ⁵

kişilere ölüm gelse kara_yüzlü 'azāb ferişteləri gelürler ve oddan
 6 palāsanlar getirürler ve odlu gürzler ellerinde andan melekü'l-
 mevt 7 bir gez heybet birle haykırur eydür kim yā cānı belīd gel
 çık ol 8 necīs gövdeden gid Cebbār 'ālem hışmıñna diye andan ol cān
 'Azrā' il 9 haykırduğun işidicek ve hışım işāreti göricek diler kim
 10 gövde içinde kaçā gizlene çıkmaya andan melekü'l-mevt 11 ol 'azāb
 feriştelere buyurur oddan kışaçlar birle ol 12 cānı çekerler göv-
 desinden şol kuvvet birle dartup çıkarlar 13 kim ol gövdenüñ dükeli
 tamarları ve siñirleri üzülür andan ol 14 cānı tamu palāslarına şa-
 rarlar andan zīşt ve çirkin yiyler çıkar 15 anı alup gök dapa ile-
 16a dürler ve gök kapusın açmazlar ve ol ferişteler şorarlardı kim bu
 ne çirkin necīs yiydür ve ne murdār cāndur andan 2 eydeler kim fu-
 lān oğlu fulān cānıdur diyeler ve gök aña açmayalar ve yol 3 vir-
 meyeler aña kim çıkā nitekim Hāk te'ālā kelāmı içinde buyurur^x

ان الذين كذبوا بآياتنا واستكبروا عنها لا تفتح لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى يبلع الجمل في سم

ya'nī Allāh te'ālā 6 eydür yā Muhammed şol kişi-
 ler kim kāfir oldılar ve peygāberlere 7 inanmadılar yalansın di-
 diler anlara gök kapusı açılmaya ve dahı uçmağa 8 girmeyeler tā
 deve igne yurdusından geçmeyince andan Hāk te'ālā buyurdı 9 anuñ
 adını Siccinde yazalar ve girü ol murdār cānı gövdesine iledele
 ve ol 10 iki ferişte anuñ gūrına gireler anı oturır koyalar ve ey-
 deler kim tañruñ 11 kimdür ve dinüñ kañğı dindür ve ol kişi-kim
 Hāk te'ālā size viribidi 12 [kim] dür diyü sū'al ideler andan ol

bedbaht alamaya hiç cevāb ¹³ viremeye eyde kim āh bilmezem diye
 andan gökden ün gele kim ol bedbaht ¹⁴ peygāmlerlere şek getirmiş-
 dür tañrının düşmenidür ve aña bir ton geydü ¹⁵ rün oddan ve anuñ
 16b gūrına tamudan bir kapu açuñ kim tamunun 'azābı aña ¹ dege dursun
 anuñ gūrını dañı taracuk kılun kim dükeli süñükleri u² şansun diyü
 ün gele andan anuñ katına gele kim anuñ gibi zışt ve çirkin ³ yiy-
 lü ve kara yüzlü hiç kimse görmiş olmaya ve eyde kim ben dünyādan
 geldüm saña muştıcıvan ⁴ diye andan ol eyde ne kişisin dünyā hab-
 rin virürsin ve sen geldüğün ⁵ baña katı 'azāb oldu diye andan ol
 eyde ben senün şol ⁶ dünyādaki çirkin hübuñvan ve işledüğün günā-
 huñvan ⁷ ve itdüğün zulmünven ve söyledüğün yalanvan uş geldüm ⁸
 kim kıyāmet günü olinca senünle dururvan ve kıyāmet günü olıcak
 seni ⁹ alup tamuya varam diye andan ol bedbaht eyde iy kāşki kıyā-
 met ¹⁰ kopmazmısa ve ol günāhlar kim ben kıldum anı görmezmisem di-
 ye imdi iy ¹¹ 'āşıklar Hāk te'ālā cümlemüzi ol 'azāblardan ve ol ¹²
 korkudan kurtarmağı-şun tövbe ve tevfiķ rūzī kılmağı-şun ve dañı ¹³
 şoñ vaktin imāndan ayırmamağı-şun bir şıdkıla fātihatü'l-kitāb o-
 kuyalar ¹⁴ mes'eie haber vir baña yā Muhammed ol evden kim Hāk te
 'ālā aña anda içdi şimdi ¹⁵ ol ev kandadır ve anuñ adı nedür ve sı-
 17a rātı nicedür cevāb şöyledür kim ¹ ol ev beytü'l-ma'mürdür nitekim
 Hāk te'ālā Kur'an içinde buyurur^x ² في رق منشور والبيت المعمور amma pey-
 gāmler hażreti 'aleyhi's-selām eydür beytü'l-ma'muruñ dört ³ baca-
 ğı vardır birisi kızıl yākūtdandır biri gök zebercetdendir biri ⁴
x-Kur'an Tûr Sûresi, 3.ve4.âyetler

kızıl altundandır biri hām gümüşdendir ve ol makām bugün Ka‘be be-
rāberindedür ⁵ dördünci kat gökdedür ve anuñ ve anuñ bir köşesin-
de bir mināre vardır ⁶ her cuma‘a gün Cebrā‘il ‘aleyhi’s-selām ol
mināre üzerine çıkar dünyādaki mü‘ezzinler ⁷ hep bekler ve anuñ
bā[n]gini yedi kat gök ferişteleri hep işidürler nekim ⁸ yedi kat
gökde feriştelere varısa ve ol gün anda hāzır olurlar ve cuma‘a ⁹
namāzın kılur andan Mīkā‘il ‘aleyhi’s-selām yākūtdan menber üze-
rine ağār^x ¹⁰ huṭbe okur ve Cebbār-ı ‘ālemi öger ve peygāamberleri
hep yād kılur andan menberden ¹¹ iner daḥı namāz kılurlar ve namāz-
dan fariğ olıcak Cebrā‘il eydür yā feriştelere siz ṭanuk ¹² oluñ ne-
kim bugün mü‘ezzinlikden sevāb ḥaṣıl eyledümse hep Muhammed ümmeti-
nün ¹³ mü‘ezzinlere bağışladum andan Mīkā‘il eydür yā feriştelere
siz ṭanuk oluñ ¹⁴ nekim bugün ḥatıblıktan sevāb ḥaṣıl eyledümse dü-
kelin Muhammed ümmetinün ḥatıb¹⁵larına bağışladum andan İsrāfīl ve
17b daḥı cümle feriştelere eydürler yā Cebrā‘il ve yā Mīkā‘il ¹ siz cüm-
leñüz ṭanuk oluñ nekim bugün bu cemā‘atda bize sevāb ḥaṣıl olduyı ²
sa dükelin Muhammed ümmetinün cemā‘atlarına bağışladuk andan Hāk
te‘ālā lutfından ve kereminden ³ eydür yā feriştelereüm baña saḥāvet
mi gösterürsiz kim ben kerem ma‘deninden imdi ⁴ siz ṭanuk oluñ kim
dükeli Muhammed ümmetlerini yarlıgādum ve rahmet kıldum diye الحمد
لله على كل حال imdi yā mü‘minler her dem dilüñüzden ve göñlüñüz-

x- Metinde: أَغَارُ

den لا اله الا الله محمد رسول الله eksük olmasun kim Hakk te'ālā cümlemüzi yarlıg
gaya rahmet ⁷ eyleye inşa' -Allāhu te'ālā mes'ele haber vir baña
yā Muhammed Kāf tağı nedendür ve anuñ ar[dında] ⁸ ne vardur cevāb
şöyledür kim Kāf tağı dünyāyı yarıp yatur ve ol tağın ⁹ başı i-
kinci kat gökdedür ve ol tağ yeşil zeberceddendür bu göklerin ren-
gi ¹⁰ anuñ rengindendür Vehab bin Münebbih eydür Hakk te'ālā Kāf
tağı ardında bir yir ¹¹ yaratmışdur kim anuñ giñligi biş yüz yıl-
lık yoldur ol yir toptolu kardur ve anuñ ¹² ardında bir yir dağı
yaratmışdur anuñ giñligi biş yüz yıllık yoldur ve ol top ¹³ tolu
depedür eger ol kar depe degülmeseydi tamāmeti dünyā kavmi tamu
issiligine ¹⁴ güveneler helāk olalardı ammā Mukattel eydür Hakk te
'ālā Kāf tağı ¹⁵ ardında bir yir dağı yaratmışdur ak gümüşden söyle-
18a dür kim hiç tağ deresi ¹ yokdur ve anuñ ululuğı yedi gez işbu ci-
nāncadur ol yirün üsdi toptolu ² ferishtelerdür şol kadardur kim e-
ger gökden bir igine bırağurlarsa yire düşmeye ve her ³ biri elin-
de nürdan bir 'alem dutar ol 'alemün uzunluğı yirden göge degindür
ol 'alemlerde ⁴ yazılmışdur kim لا اله الا الله محمد رسول الله ve her āzīne gi-
cesi ol ferishteler ⁵ Kāf tağı üzerine çıkarlar du'ā ve zārılık kı-
lup ağlaşurlar eydürler kim Huzāya ⁶ Muhammed ümmetin sen yarlıga-
ğıl ve 'azāb eylemegil diyü du'ā ve zārılık kılurlar andan ⁷ Hakk
te'ālā lutfından ve kereminden eydür kim yā ferishtelerüm bayık ben
sizün du'āñuz ⁸ kabül ve müstecāb kıldum ve ümmet-i Muhammede rah-
met kıldum ve yarlıgādum dir ⁹ andan ol ferishteler her āzīne gicesi

irteye degin zārılık kılup ağlaşurlar ¹⁰ kim irte kıyāmet kopar
 diyü çün şabāh ol gün toğabilürler ol gün kıyā¹¹met günü degülmiş
 girü dönerler birñüzden çağırurlar eydürler kim hüzāvend ¹² her
 kim bugün ğusı kılup ve aru abdest alup mescidlere gelüp ¹³ namā-
 za meşğül oldıysa anları sen yarılığagıl andan Hāk te‘ālā nidā ¹⁴
 kılur eydür yā feriştelorum **قد وجت د موانكم وغرت لهم ذنوبهم**
¹⁵ andan ol feriştelar dükeli şāğ olup sevinürler dahı sücüd kılur-
 18b lar ¹ girü makāmlu makāmına varurlar mes’ele haber vir baña yā Mu-
 hamed kim şūr neden ve şūruñ ² şifātı nicedür ve kaç gez urılı-
 sardur ve şūrı uran^x kangı ferıştedür cevāb şöyledür ³ kim peygām-
 ber ‘aleyhi’s-selām eydür Hāk te‘ālā isrāfīl ‘arş altında ⁴ koyup-
 durur ve şūrı ağzına dutup gözlerin ‘arşa diküp durur ve muntazır-
 dur ⁵ kim ne vakt buyuruk gele şūrı uram diyü ammā ‘ulemālar şöy-
 le rivāyet ⁶ rivāyet kılmışlardur kim şūruñ uzunluğı otuz biñ yıl-
 lık yoldur ve degir⁷miligi biñ yıllık yoldur ve şūr üç gez urılı-
 sardur ve bir niceler eydürler kim şūr ⁸ yedi şāhdur evvelki şāhın-
 da feriştelar cānın koyalar peygamberler cānın ikinci şā⁹hına ko-
 yalar sıddıklar velīler cānın üçünci şāhına koyalar şehīdler ve
 cömerdler ¹⁰ cānın dördünci şāhına koyalar ikrārлу mü’min cānın
 beşinci şāhına koyalar diyüler ¹¹ kāfirler cānın altıncı şāhına
 koyalar kuşlar balıklar yidinci cānever yılanlar çıyanlar ¹² karan-

x- Metinde: **صُورَان**

calar cānların yedinci şāhına koyalar ve biz girü sözümüze gelelüm
 evvel ¹³ urmagına^x nefhatü'l-fer' dirler zamanuñ āhırinde menād u
 ma'siyyet çok ¹⁴ olup ve āşikāre olıcak Hāk te'ālā buyura İsrā' fīl
 kim bir gez şūrı ¹⁵ ur şöyle kim anuñ ün heybetinden yir halkınuñ
 19a ve gök halkınuñ cümle ¹ düşüp ussı gide hiç kimsenün^{xx} biribirin-
 den haberi olmaya nitekim Hāk te'ālā ² Kur'ân içinde buyurur^{xxx}
 و يوم ينفخ في الصور ففرع من في السموات ومن في الارض الا من ³ ve ol şūruñ āvāzı şöyle
 gele kim her bir mahlūkuñ kulağı içine dutup ⁴ çalmış gibi ola ve
 dağı cümle taşlar yırlı yirinden kopa hevāya ağa ve deñizler ⁵ ku-
 ru yirden yaña kaçā ve kuru yirler deñizden yaña kaçā su gibi aka
 nitekim Kur'ân içinde ⁶ buyurur^{xxxx} ونسير الجبال سيرا ve şūruñ üninden bu
 yir şol deñizdeki gemi gibi ⁷ deprene hiç karār kılmaya ve müfsid-
 ler eydür şöyle kim beşikde oğlan igrünür ⁸ gibi ola 'avratlar ol
 vaktın yükin birağa haber olamaya ve uşak oğlancaqlaruñ ⁹ saçları
 ağara ve yir gök halkı dermānda ve mütehayyir olalar ve bakalar
 gögi ¹⁰ dağı göreler kim şol degirmen taşı gibi kıf kıf degzenür
 nitekim Kur'ân ¹¹ içinde buyurur^{xxxxxx} يوم نحر السماء مورا andan soñra gökler pāre
 pāre ola ¹² ve yılduzlar yere döküle ve ayıla güneş dağı kapkara
 ola ve kıl gibi incelmiş ¹³ ola andan Cebbār-ı 'ālem bir zamāndan

x- Metinde: اَوْرَمَكْنَا

xx- Metinde: كَسْنَلَكْ

xxx-Kur'ân Neml · Sûresi, 88. âyet

xxxx-Kur'ân Tûr Sûresi, 10. âyet

xxxxx-Kur'ân Tûr Sûresi, 9. âyet

soñra buyura İsrā'fīl kim şūrı ¹⁴ bir dahı urgıl girü İsrā'fīl şūrı urduğı sā'at 'arşdan ¹⁵ tã yedinci kat yire degin ne kadar mah-
19b lūk varısa cãneverler ve kurtlar ve kuşlar ¹ ve cümle yaradılmış
dükeli bir gezden öleler illā ol kala kim Allāhuñ dilegi anuñıla
² ola nitekim Qur'ân içinde buyurur^x قوله تعالى ونفخ في الصور فصعق من في السموات ومن في الارض الا من شاء الله
ve müfessirler eydürler ⁴ Cebrā'īl ve Mīkā'īl ve 'arş
getüren ferişterler kala ayruk hiç kimse cihānda didi ⁵ kalmaya ve
Ḥaḳ te'ālā 'Azrā'īl buyura ol kalan ferişterleruñ dahı cānların ⁶
ḳabẓ eyleye pes ancak 'Azrā'īl kala andan Ḥaḳ te'ālā eyde yā 'Az-
rā'īl ⁷ benüm destūrumla var uçağıla tamu arasında cān vir diye
'Azrā'īl ⁸ dahı vara uçağıla tamu arasından cān teslīm iyde andan
Ḥaḳ te'ālā ⁹ 'Azrā'īl dahı öldüre hiç kimse diri kalmaya meger ol
hālık kim لم يزل ¹⁰ kim وهو حي لا يموت andan Ḥaḳ te'ālā buyura yi-
ri gögi dahı tebdīl ideler gidere¹¹ler nitekim Qur'ân içinde buyu-
rur^{xx} يوم تبدل الارض غير الارض والسموات وبرزوا لله
kala deprenür hiç nesne ¹³ kalmaya kaçan Ḥaḳ te'ālā dilese girü ci-
hān yaratmaklık kendü kudreti nūrından yirler ¹⁴ ve gökler yarada
kim ebede'l-ebed kala ayruk fenā olamaya andan Ḥaḳ te'ālā ¹⁵ bir
20a deñiz yarada fecrū'l-ḥayvān dirler ol deñizden kırk gün ¹ gice ve
gündüz yağmur yağa andan Ḥaḳ te'ālā cümle cānuñ şüretin yarada am-
mā ² cānlar olmaya ol günden berü kim dünyāyı yaratdı ne kadar halk
geldi ³ ve gitdi Âdemden ve ḥayvāndan ve kuşlardan ve yırtıcı cāne-
verlerden cümlesinuñ ⁴ şüretini yarada andan Ḥaḳ te'ālā İsrā'fīl

x- Kur'ân Zümer Suresi, 68. ayet

xx- Kur'ân İbrâhim Suresi, 48. ayet

birle ‘arş getüren ferîşteleri ⁵ diri kıla ve buyura İsrâfîl şûrı
 girü ağzına ala ura ve şûr delük⁶lerinden cānlar çıkalar uçalar
 yerile gök arası temāmet cānlar tola ammā mü⁷minler cānı çırağ gi-
 bi aydınluk birle gide ve kāfirler cānı kapkara süñge gibi ⁸ gi-
 de andan Hakk te‘ālā cānlara buyura gövdelü gövdesine gire hiç kim-
 se cānı ⁹ kimse gövdesine girmeye ve biribirinden ilerü girü soñ-
 ra girmeye andan bir göz yumup ¹⁰ açınca cümlesi duru gele Tañrı
 te‘ālā kudreti birle mes’ele haber ¹¹ vir baña yā Muhammed gönülün
 kilidi nedür cevāb gönülün kilidi küfür ¹² kelimesidür her kim kü-
 fursüz söyleye gök kapusın anuñ üzerine ¹³ bağlanur ve gökden aña
 rahmet ağzı ve hem gök kapusu aña açılmaya ¹⁴ ve anuñ cānın yoķaru
 ağımağa komayalar mes’ele haber vir bana yā Muhammed kim ¹⁵ gökler
 kapusının miftāhı nedür ya‘nī ne ile açılır cevāb şöyledür kim
 20b ¹ gökler kapusunuñ miftāhı tevhīd kelimesidür^x ya‘nī eyitmekdür
 kim لا اله الا الله محمد رسول الله her kim bu kelime-i tevhīd hemīşe ey-
 dürise gökler kapusu ve rahmet kapusu ve uçmak kapusu anuñ üzerine
 yapılmaya dā’im açık ola ve her tātı-kim ol kıla göklere ağa ve
 dürlü dürlü ⁴ rahmetler anuñ üzerine yağa dura mes’ele haber vir
 baña yā Muhammed ⁵ ol kağı gördigim revān olup gezerdi ve anuñ i-
 çindeki kişi bile ⁶ gezerdi cevāb şöyledür kim ol kör balık karnı-

x- Metinde:

کتاب

-y-ıdı ve içisinde ⁷ ki Yūnus peygāmbardı 'aleyhi's-selām ve anuñ hikāyeti şöyledür kim ⁸ Hāk te'ālā Yūnusı bir kavm üzerine viribidi peygāmbarlığa ve Yūnus ol ⁹ kavmi da'vet eyleyü gördi getürmedi andan Yūnus anlara kaķıdı gitdi ve yolu ¹⁰ vardı bir deñize uğradı gördi kim bir gemi ol gemiye girdi bile gitdi ¹¹ andan bir gün iki gün gitdiler ve üçünci gün gemi durdı yıl çıkmadı ¹² ve ol gemi kavmi eyitdiler içümüzde bir kiři vardur Tañrıya yaramaz eger ¹³ gidse gemümüz yürüdü didiler Yūnus eyitdi ol ¹⁴ tañrıya yaramaz kiři benem didi götürdi kendüyi deñize bıraķdı ¹⁵ andan Hāk te'ālā

21a bir balığa buyurdı anı yutdı ve eyitdi ¹ kim Yūnusı saña emānet virdüm gey saķın didi ve peygāmbەرler etin cümle cāneverlere ² hārām kılmışdur velīkin senüñ karnuñ Yūnusa zindān kıldum olmasun kim anuñ ³ gövdesin ağırdasın ve süñüsün şıyasın hoş saķlağıl ziyān ve mażarrat degür ⁴ megil didi andan ol balık kırķ gün temām ta'am yimedi içmedi ⁵ yūnus zaħmet ola diyü ve çifti birle yakınlık kılmadı Yūnusa hürmet ⁶ eyledi ve Yūnus ol balık karını içinde durup namāz kılurdu ⁷ nāz niyāz eylerdi Hāk te'ālā ol balık yüregın Yūnusa ⁸ kıble eyledi ve ol balık dün gün deñiz içinde gezerdi ⁹ ve deñizün dibine inerdi ve Yūnus cümle deñiz 'acāyiblerin ¹⁰ görürdi ve deñiz cāneverlerinin tesbīhlerin işidürdi ¹¹ ve Yūnus 'aleyhi's-selām dün gün şol kadar tesbīh kılurdu ¹² kim anuñ āvāzı göklere çıkarıdı bir gün feriştereler eyitdiler ¹³ yā Hūğavend peygāmbەر nefsi

birle aru tenden tesbîh âvâzı ¹⁴ gelür ammâ kandalığın bilmezüz
 didiler andan Hâk te‘âlâ nidâ kıldı ¹⁵ eydür yâ ferîştelerüm bi-
 21b lüñ ve agâh olun kim ol ¹ âvâz Yûnus âvâzıdur ferîşteler eyitd-
 ler Hûzâya Yûnus ² deñizde neyler neye meşğûldur didiler Hâkdan
 nidâ geldi eydür kim yâ ferîştelerüm ³ andan bir günâh şadr oldu
 anuñı-çun anı balık karnında zindân⁴ladum andan ferîşteler bir
 gezden zârılık kıldılar Yûnusa şefâ⁵‘at eylediler Hâk te‘âlâ an-
 laruñ du‘âsın ve zârısın kabûl eyledi ⁶ balığa buyurdi deñiz kara-
 ğına geldi ve ağızından Yûnusa ol balık ⁷ yol virdi Yûnus çıkdı kur-
 tuldı imdi iy ⁸ ‘âşıklar ve şadıklar dilermisiz ki Hâk te‘âlâ sizi
 dañı korkduğıñuz⁹dan kurtarı-vire dilüñüzde dâ‘im bu tevhîd kele-
 mesi olsun kim ¹⁰ لا اله الا الله محمد رسول الله pes ol gür ki didüğümüz
 balık karnıydı ¹¹ kim revân olup yürürdi mes’ele haber vir baña yâ
 Muhammed şol ¹² yirden kim Hâk te‘âlâ dünyâyı yaradalı bir gez aña
 kendü kondı andan ¹³ öñdin dokunduğı yoğıdı ve hem kıyâmete degin
 dokanmayısardur ¹⁴ cevâb şöyledür kim ol yir Mısır deñizidür ve Mû-
 sâ ‘aleyhi’s-selâm ¹⁵ fir‘avnuñ mel‘ûnluğı belâsından ötürü Benî-is-
 22a râ’îl kavmini Mısırdan çıkardı aldı ¹ gitdi ve andan Fir‘avn hezâr
 biñ biñ er dirdi ardına düşdi ² cümle çerisi ol mel‘ûnuñ altunlu
 cevfel ve muharremâtlar ve nâh ve nâ-sencler ³ [giyer]lerdi ve tã-
 zılar binerlerdi ve dükeli tazılar kıızıl altunlardan idi ⁴ velehü
 ve kıızıl altun eyer uyan bileydi ve dañı hezârân biñ ol mel‘ûnlar
 5 yayan yürürdi harbeler ve kılıç getürüp ve dürlü tonlar geyüp

Fir'av⁶nuñ öñince ardınca segirdişürlerdi ve anlaruñ tonlarına at-
 larınuñ ⁷ altına gün dokunıcağ yir yüzi tamāmet anuñ şavķı dutardı
 bir 'acāyib ⁸ ve bir ġarāyib ve bir 'ibretler kim olurıdı andan
 Mūsā 'aleyhi's-selām ⁹ [ol] dünle yüridi dañ sā'at olıcağ kim gün
 doğdı Mūsā ¹⁰ Benī İsrā'īl kavmi birle ol deñiz kenārına vardılar
 ve Fir'avn-ı la'īn ¹¹ dağı artlarından erdi ve Benī İsrā'īl kavmi
 gördiler kim Fir'avn ¹² çerisin ħarbeler ve kılıçlar dartup ve 'a-
 lemler götürüp tepdiler ve şolok sā'at ¹³ gün dağı doğdı ol silih-
 lere ve ol 'alemlere dokundu yir yüzi^x ¹⁴ bir gezden şavķıla tol-
 dı^{xx} ve Benī İsrā'īl kavmi yavlağ korkdılar feryād ve zārılık ¹⁵
 kıldılar ve cümlesi Mūsā katına geldiler eyitdiler yā kelīm-ullāh
 22b nidelüm ve ne kılalum ¹ kim ordumuzdan düşmen yitdi ve ilümüz de-
 ñiz oldı imdi nite ide [lüm] ² bize dermān ola didiler andan Mūsā
 'aleyhi's-selām baş kaldırdı du'a [kıldı] ³ ve Benī İsrā'īl kavmi
 bir gezden āmīn didiler andan Ĥağ te'ālā Mūsāya vahy [kıldı] ⁴ e-
 yitdi kim yā Mūsā 'aşāñı deñize ur kim kudretüm size göstereyim ⁵
 andan Mūsā 'aleyhi's-selām 'aşāsını deñize urdı şolok sā'at ⁶ de-
 ñiz yarıldı ve su tağlar gibi deñiz hevā yüzine çıkup mu'allak tur-
 dı ⁷ andan deñiz içinde on iki yol oldı nitekim Qur'ān içinde bu-

x- Metinde: يَنْبِي

xx- Metinde: طُوَالِدِي

dirse dir ¹² ol deñiz yarılup şöyle durduğından ‘azīm korkdı ¹³
 ... didi dileridi kim döne gide ol ok sā‘at Cebbāri‘ālem bu-
 yurđı kim ¹⁴ yā Cebṛā’īl bir kara kısrak bin ādem şüretinde kara
 23b ¹⁵ dolandı şarındı başına Fir‘avn katına geldi ve ‘ulemālar ¹
 şöyle rivāyet eydürler kim ol mel‘ūnūñ çerisinde bir yaluñuz kı-
 rak ² yoğıdı hep t̤āzılar binerlerdi andan Cebṛā’īl deñize yürüdi
 vardı ardınca ³ Fir‘avnuñ ayğırı Fir‘avnu alup yürüyü verdi kalan
 halk Fir‘avn girdi diyü ⁴ ardınca bile yürüyü verdiler Fir‘avn
 ayğırı çeke görüp yeñemedi ⁵ çār-nā-çār Cebṛā’īl ardınca gitdiler
 feriştelər sağdan soldan çāvuşlar ⁶ gibi çeri hep sordılar eyit-
 diler melik ardınca gidūñ niye t̤urursız ⁷ didiler çünkim tamām
 çeri girdiler Hāk te‘ālā buyurđı ol ⁸ deñize suyu şol tağlar gibi
 yığılur üsdine yıkıldı ⁹ t̤āzılar kişneşmesinden ve ādemīler gırī-
 sinden deñiz içi t̤oldı pes ¹⁰ ol mel‘ūn eydür kim iy hālık meded
 tevbe kıldum ayruk ¹¹ ‘āşılık itmeyem ve şol kadar zārı ve efgān
 oldı-kim ol yaña Benī ¹² İsrā’īl kavmi dağı işitdiler korkdılar
 didiler kim ya Kelīm-ullāh ¹³ işbu zārı ve efgān ne nesnedür Mūsā
 ‘aleyhi’s-selām ¹⁴ eydür kim bilūñ deñiz Fir‘avn üzerine yıkıldı
 ve ¹⁵ hep çerisini helāk kıldı bu zārılık anundur didi pes ol de-
 24a ñiz dibiñe ¹ bir gez gün dokundı ayruk kıyāmete degin dokunısar
 degüldür mes’ele ² haber vir baña yā Muhammed kim ol cāneverden-
 kim bir gez ādem oğlanına ³ öğüt virdi ol cānever ādem degülidi

ferište degülidi perī degülidi ⁴ pes ol ne cāneverdi cevāb şöyle-
dür kim ol ögüt viren bir karanca ⁵ yidi ol ögüdi Süleymān pey-
gāmbere virdi nitekim Kur'ān içinde Hāk te'ālā ⁶ buyurur^x

تا انوñ hikāyeti
و جنود موهم لا يشعرون
ve kıssası şöyledür kim Hāk te'ālā Süleymānı dünyā içinde ⁸ pā-
dişāhlik virdi kim ol pādişāhluğı andan ileriki ve andan ⁹ soñ-
ra hīç kimseye virmedi ve ol vaktı kim aña selāma gelürlerdi ¹⁰
yigirmi biş ferseng ādem oğlanları tururlardı ve yigirmi ¹¹ biş
fersah yol berriyeler dururdi ve yigirmi beş ¹² fersah dīvler ve
kurd ve kuşlar dururdi ve yir divān-ı hān ¹³ [eyle] mişlerdi kim
lağun içinde biñ kızıl altundan kürsi sağdan^{xx} ¹⁴ yaña dururdi ve
biñ gümüş kürsi soldan^{xxx} yaña dururdi ¹⁵ Süleymānuñ sağ yanında
24b altun kürsiler üzerinde peygāamber-zādeler ¹ ve ulu kişi 'ıyālle-
ri otururdi ve şol yanında gümüş kürsiler üzerine ² deñiz mi-
terlerinin ulusu otururlardı ve ol makamun bir yanında yetmiş
maħa [1] ³ eylemişlerdi ve yetmiş zāhid anda durup tāt ve 'ibā-
det kılurlar ⁴ ve degme birisi tāt ile şol menzile erişmişler-
di kim eger anlarun biri bir tāt ⁵ işāret kılrsa ol tağ yerin-
den gidüp ezülürdi ve ol maķā [m] ⁶ içinde on iki biñ menber
eylemişlerdi ve degme menberde bir 'ālim otururdi ⁷ ve degme

x- Kur'ān Neml Sûresi, 18. âyet

xx- Metinde: سَاعِرْنَ

xxx- Metinde: صَوَالِدْنَ

bir ‘ālimden on iki biñ müte‘allim sebağ alurdi ve ol [makām]⁸
dīvārları çep-çevre ibrişimden idi ve ol makāmuñ ortasında ...

⁹ içün bir kıızıl altun taht eylemişlerdi ve ol tahtı dürlü cevā-
hir¹⁰ birle mükemmel kılmışlardı ve dīvler ol cevāhirleri deñiz-
den çıkarmışlardı¹¹ ve ol tahtuñ dīvārları dürdenidi ve kengere-
leri incüden idi ve her¹² bir incü şütür-murg yumurdası gibi-y-
idi ve ol makāmuñ dört bucağında dört¹³ ağaç dikmişlerdi ve ol
ağacuñ birisi kıızıl altundan birisi¹⁴ gümüşden idi ve birisi yā-
kūtdan idi ve birisi cevāhirden idi¹⁵ aña beñzer eylemişlerdi

25a kim hīç giz^x komazdı Süleymān degmege ve ol¹ sağına solına zümür-
rüdden iki ulu arslan eylemişlerdi ve ol dört altun ayaklar² ey-
lemişlerdi hem anlar ~~daha~~ arslan şüretine beñzetmişlerdi ve ol
taht altında³ bir kıızıl altun ejdehā eylemişlerdi ol taht ol ej-
dehānuñ arkasında komışlar⁴ dı ve Süleymān ‘aleyhi’s-selām divāne
geliñcek ol taht üzerine otururdu ve kuşlar⁵ kanat kanda verüp
Süleymānuñ üzerinde seyrān gibi olurdu ve Süleymānun⁶ sağ yanın-
da bir ferişte durmuşıdı elinde oddan bir kılıç varıdı her kankı-
sı-kim dīvden⁷ veyā perīden veyā ādemīden Süleymānuñ buyruğın
dutmazsa ol kılıçla urup yakardı nitekim⁸ Qur’ān içinde buyurur^{xx}
ومن يزرع معهم عن امرنا نذقه من عذاب السعير andan iki gelür⁹di Süleymā-
nuñ yā ādem yā dīv veyā perī yā ku[r] t veya kuş cümlesi gelüp se-

x-Metinde: كُنْ

xx-Kur’ān Sebe Sûresi, 12. âyet

lām kılurdu ¹⁰ ve sözlerin söyleridi andan Süleymān anların küllisin işidüridi ve dükeline ¹¹ dād virüridi ve cümlesinüñ dilin bilürdi nitekim Qur'ān içinde buyurđı ¹² يا ايها الناس علمنا منطق الطير

¹³ واوتينا من كذبت ve kaçan-kim iki da'vici da'viye gelse şöyle düzmişleridi kim ol iki ¹⁴ arsilan ol taht altında duru gelürdi ayakların yire degeridi ¹⁵ ve kuyrukların yere ururdi ve ol kuşlar dağı a-
25b ğaçlar üzerinden ¹ kalkaradı kanatların birbirine ururlaradı ve ol ejdehā ² ol taht ağaçları birile degirmen gibi degirnüridi ³ ve anuñ deprendüğinden bir āvāz ve bir ğırī kopardı kim ⁴ ol da'viye gelenüñ kankısı haqsuz^{xx} ise اعمو دعي söyleyimez ⁵ oluradı ve her zamān ve her vakt Süleymān üzerine müşg ve 'anber saçarlaradı ⁶ kim ol meclis tamam müşgü 'anber kokusuyla tolaradı ve Süleymān 'aleyhi's-selām dāyim ⁷ elinde hurmā yaprağın dutaradı andan zenbīl öreridi ve ol zenbīli viribiridi ⁸ pāzāra şatup arpa aluradı ve ol arpayı kendü eli birile egdürürdi ve bir ⁹ kaç kurşa eyle-ridi ve ururdi yoksullarıla iftār kıluradı ve bir gün hāşekīler ¹⁰ aña eyitdiler iy tañrı peygāmbəri ne ma'nīdür kim bunuñ gibi pādişāhlık içinde ¹¹ zenbīl öfersin ve bunca māl ki senüñ var anuñ bahāsına ne muhtācuñ ¹² var kim anı şatup yirsin didiler Süleymān eydür ben pādişāh degülven miskīn ¹³ ven ve bir miskīn oğlu-
van pādişāh oldur kim evvel ve āhır oldur ben-dağı cümle ¹⁴ 'ālem

x- Kur'ān Neml Sûresi, 16. ayet

xx- Metinde: حَقُّر

halkı dañı anuñ kılıdur didi andan Süleymān ‘aleyhi’s-selām he-
 mişe ta‘ām ¹⁵ yoksullar ve körler birile yiridi ve dāyim namāz
 26a kılurıdı ve her kanda kim kāfir işidürse ¹ ādemlerden ve perī-
 lerden anlaruñ üzerine varup müslimānlığa da‘vet ² kılurıdı eger
 müslimān olmazlarısa ol kāfirleri helāk kılurıdı ve her ³ kanda
 kim konarıdı yüz ferseng bir anuñ çadır dutulurıdı ve yüz ferseng
⁴ yol meydānı giñligidi yüz fersah ve yüz fersah yol muṭbah olu-
 rıdı ve dīvler anuñ ⁵ hūnı-çun taşdan çanaklar yonmışlarıdı kim
 degmesinüñ ululuğı bir havuż gibi idi ⁶ ve çölmekler yüzerleridi
 kim degmesinde on deve bişeridi nitekim Kur‘ān içinde buyurur^x ⁷
 وقدور راسيا تعطوا ve Süleymānuñ biñ ‘avratı varıdı ve üç ⁸ yüz nikāh
 kıydı ve yedi yüz karavaşıdı ve dīvler Süleyman-ıçun ayru bir
 köşk ⁹ yapmışlardı kim gāyet yeşil sırçadan idi ve biñ arşun anuñ
 yüksekligiyidi ¹⁰ ve ol köşk içinde biñ ev yapmışlarıdı ol biñ
 ‘avrat ol biñ evde ¹¹ otururlarıdı ve ol köşküñ biñ bucağı varıdı
 ol vakta kim Süleymān ‘aleyhi¹² s-selām kancasına varası olsa ol
 bucağıñ her birine on dīv girürdi her ¹³ kanda kim buyurursa ile-
 dürleridi Süleymān bile buyururdi kim ol dīvān hāne-i makāmı bir-
 le ¹⁴ ve Süleymānuñ cümle çerisin birle getürürdi ve ol çeri ol
 makām içinde tā‘at ¹⁵ kılurlarıdı ve muṭbahlarda evler içinde ta-
 26b ‘ām bişirürleridi ve biryāncılar tennūr ¹ yakup biryān bişürürle-
 ridi ve çerinüñ dükeli atları ahūrında yemlenüridi ve hatunlar ²

ve karavaşlar dağı ol köşkte otururlarıdı ve her biri işlü işine
³ meşgûl idi işbu didüklerümüzüñ dükelin yıl getürüp giderdi hiç
kimsene emek ⁴ ve zahmet çekmezidi ve ol makām-kim Süleymān eyle-
mişleridi dükeli çerisi aña sığarıdı ⁵ ve hevā yüzinde giderken
⁶ ol makāmın bucaqları debrenüridi ayruk⁶ sına depretmezdi
ve hevā yüzinde giderken şol yunt gibi olurıdı gün görünmezidi ⁷
dükeli ‘ālem halkı aña bakup mütehayyir kalurlarıdı ve ol kadar
halk yıl getürüp hevā ⁸ yüzinde giderken yatup duran ağaçlardan
bir yaprak deprenmezidi ve başlanup ⁹ duran ekin üzerinden geçi-
cek bir yaluñuz baş deprenmezidi ve Haq te‘ālā yeli Süleymānuñ
¹⁰ emrinde kılmışıdı^x her nice kim buyurursa şöyle kılurlarıdı
nitekim Qur’ān içinde ¹¹ buyurur^{xx} فخرنا له الريح تجري بأمره رخاء حيث إصاب
ve Süleymāna ¹² beytü’l-mukaddisü oturup dād virürdi andan yıl
dün yarusında gelüridi ¹³ anuñ tahtını ve çerisini getürürdi ve
seher vaktında Bādās eline iletürdi anda öyle namāzına ¹⁴ degin
durup savaş ideridi ol işi tamām idüp girü bile buyurup yıl anuñ
¹⁵ çerisini ve tahtım giceye-degin yerine getürürdi erteden öyle-
27a ye-degin bir aylık yol gideridi ¹ ve öyleden giceye degin bir ay-
luk yol dağı giderdi nitekim Qur’ān içinde buyurur^{xxx} ولسليمن الريح
ve bir gün bu şıfāt içinde giderken Mekke katına
uğradı Mekke yöresinde ³ bir dere vardur aña Sedīd dirler ol dere

x- Metinde: قَلْبِي

xx-Kur’ān Sâd’ Sûresi, 36.âyet

xxx-Kur’ān Sebe Sûresi, 12.âyet

karıncalar makāmdan Süleymān 'aleyhi's-selām hevā ⁴ yüzinde gi-
 derken ol karıncaların ulusu Süleymānı gördi ve bildi-kim Süley-
 mān çerisidür andan ol ⁵ karıncalara çağırdı eydür yirlü yirüñü-
 ze varuñ ve makāmlu makāmuñuza varuñ kim Süleymān çerisi ⁶ gel-
 di sizi başmasun didi andan anuñ sözün yıl alup Süleymānuñ kula-
 gına degürdi ⁷ ve Süleymān dahı bir menzile ^x kim yıl bu
 sözi anuñ kulağına iletdi andan Süleymān 'aleyhi⁸,s-selām yile
 buyurdi tahtını ol karıncaların makāmına uğratdı ve buyurdi ol
 karıncalar ulu⁹sını kim ol sözi dimişidi kığırup getürdiler an-
 dan Süleymān 'aleyhi's-selām aña eydür niçün ¹⁰ ol karıncalara
 uş Süleymān geldi kaçuñ gizlenüñ didüñ ya'nı sen bilmez midüñ
 kim ben tañrı peygā¹¹mberven ve ben kime zulüm eyledüm-kim sen
 anları benden kaçurduñ didi andan ol karınca eydür iy ¹² peygām-
 ber huzā rāst buyurursın kim hak eydürsin kim sen zālīm degülsin
 ve sizden mazarrat ¹³ ola didüm kaçırtdum ve ben anları anuñ-içün
 kaçardum-kim siz heybet ve 'azamet issisüz ve Hak te'ālā ¹⁴ sizi
 kudret birle yerile gök arasında geçirür ve hiç benī ādem bu mer-
 tebeye degmedi kim Hak te'ālā ¹⁵ sizi degürdi ammā ben eyitdüm
 27b gemiyile Süleymān bunda uğraya ve bu karıncalar ol çeri ¹ heybet
 göreler 'acebleyüp egleneler zikrlerin ve tesbîhlerin okumayalar
 vakt ve sâ'at geçe hakdan udlu ² olalar diyü gizledüm didi Süley-

mān 'aleyhi's-selām bu sözi işidicek tebessüm eyledi sırrını ³
nitekim Kur'ān içinde buyurdi^x قَبِمَ خَا حَكَا مِنْ قَوْلَا andan ol karıncaya
eyitdi ⁴ sen 'aklı issiyimişsin imdi birkaç öğüt virgil didi an-
dan ol karınca eydür iy tañrı ⁵ peygāmbəri hiç bilür misin kim
senüñ aduñı niçün Süleymān virirler Süleymān eydür bilmezem ve ol
⁶ karınca eydür senüñ gönlüñ selīm olduğı-çun ve āhiret ahvālın
bilür-iken dünyānuñ az hoşluğın ⁷ kabūl kılup mālına ve pādişāh-
luğına aldandıgıñnuçun saña Süleymān didiler ve girü ol karınca
eydür ⁸ bilürmisin-kim Hāk te'ālā işbu yeli niçün musahhar eyle-
di Süleymān eydür bilmezem ve karınca eydüp anu⁹ niçün musahhar
kıldı-kim işbu kabūl kıldıgıñ nesne hiç nesnedür nitekim yıl ge-
çer bu dünyānuñ māl ¹⁰ ve pādişāhlık dağı geçer ya'nī işāretdür
saña kim peygāmberiken dünyānuñ fāni nesnesine aldandıñ ¹¹ gönül
virdüñ didi imdi bu on karıncaydı-kim ādem oğlanına öğüt virdi
mes'ele ¹² haber vir baña ya Muhammed ol altı nesneden kim anadan
toğmadı atadan doğdı ol ne nesne¹³dür cevāb şöyledür-kim ol altı
nesnenüñ birisi Ādem peygāmbər 'aleyhi's-selām Hāk te'ālā ¹⁴ anı
toprakdan yaratdı ne anası var ne atası varıdı ikincisi Havvā a-
namuz idi kim Hāk te'ālā ¹⁵ anı Ādemüñ eyegüsinden yaratdı ve a-
nuñ hikāyeti eyledür kim Ādem peygāmbəri uçmağa iletdiler delīm
28a ¹ dürlü nesneyile anı bezediler ve hem dürlü ni'metler ana göste-
rüp mu'āf müsellemler kıldılar ve Hāk te'ālā anuñ-çun ² bir at ya-

ratdı ol atũñ adı müşgidi iki kanadı varıdı mercāndan ve başı incüdenidi Hāk te‘ālā³dan fermān geldi kim ol ata bingil gök ‘acā-yiblerin teferrüc eylegil didi andan Ādem ‘aleyhi’s-selām⁴ ol ata bindi Cembrā’ıl dizgin dutup ileyince giderdi Mikā’ıl sağında ve İsrāfil solında ve Ādemi ol⁵ ata bindürüp göklere iletdiler ve feriştereler anı araya alup gökleri gezdürdiler ve yüz yıl Ādemi göklerde⁶ gezdürdiler ve gök ‘acāyiplerin aña gösterdiler andan Hāk te‘ālā dergāhından fermān geldi kim Ādemi⁷ girü uçmağa iledüñ Ādemi girü uçmağa getürdiler uçmağda oturdı ve ammā kendü cinsinden kimsene⁸ göremezidi ve gönli açılmazıdı andan Hāk te‘ālā buyurdı Ādemüñ gözine azucuk uyku geldi ve ferişterelere⁹ buyurdı Ādemüñ sol yanı yardılar eyegü çıkardılar ve ol eyegüden Hāk te‘ālā Havvāyı yaratdı¹⁰ ve Ādemüñ eyegüsün çıkarmakdan Ādem hiç renc ve ağır belürmedi hikmet oldur kim eger ol eyegü çıkarken¹¹ Ādemüñ teni ağrısaydı erenler hiç ‘avratları sevmeyeydi andan Havvāya uçmak tonların geyürdiler ve dürlü ārāyiş birle anı¹² bezediler ve Ādemüñ başı ucına getürdiler oturdı andan Ādem uykudan uyandı gördi kim Havvā katında oturur¹³ ve feriştereler Ādemi sanmak için şordılar didiler kim bu kimdür Ādem ‘aleyhi’s-selām eydür **هذه امرأتي** ya’nī bu benüm ‘avra¹⁴tumdur didi ve şordılar kim adı nedür eydür Havvādur eyitdiler kim niçün Havvādur eyitdiler kim niçün Havvā didiler Ādem eydür **لأنها خلقت من حي**

15¹⁵ ya'ni anuñu-çun kim zîr nesneden yaradılmışdur ve dağı şordı-
 28b lar kim Hâk te'âlâ bunini-çun yaratdı Âdem eydür baña ¹ iş olma-
 gı-çün ve eglenecek içün yaratdı ve ammâ ol vakte kim 'avratlar
 yigit olalar görüklü ve güzel olurlar ve karı ² olıcak çirkin ve
 zîşt olurlar ve erenler hüd yigitliğinde görüklü ve laţîf olurlar
 ve kaçan kim koca olalar dağı yig ³ görüklü olalar niçün anuñ i-
 çün kim Havvâyı Hâk te'âlâ Âdemde yaratdı ve Âdemüñ teni etile
 süñükdi imdi etile süñük ⁴ üstinden zamân geçicek^x tiz helâk olur
 Âdem Hâk te'âlâ toprakdan yaratdı imdi toprak üzerinden nekadâr
 gün geçerse ⁵ ve ne kadar yatur-ısa harâb olamaz dağı yig olur ve
 dağı Âdemi Hâk te'âlâ dünyâda toprakdan yaratdı ve Havvâyı uçmağ
 içinde Âdemden ⁶ yaratdı erenler aslı dünyâdandır 'avratlar aslı
 uçmağtandır anuñu-çun emek ve zahmet vakti işler erenler kısmeti-
 dür ⁷ ammâ râhat ve âsâyiş 'avratlar kısmetidir ve ol nesnenüñ ü-
 çüncisi Sâlih devesiydi 'aleyhi'a.m. ve anuñ hikayeti şöyledür ⁸
 kim Sâlih'a.m. kavmin öğütledi ve büt tapmağdan men' eyleridi ve
 gelüñ müslimân oluñ diyüp dine da'vet kılurıdı ve anları ⁹ hak yo-
 lına okurdı ve ol kavm eyitdiler bize bir delîl ve bir kerâmet
 göstergil kim biz senüñ peygâmbarluğına inanalum didiler ¹⁰ andan
 Sâlih eyitdi nicesi kerâmet isterseñ anlar eyitdiler kim bugün bi-
 züm bayrāmumuzdur bütlerümüz çıkarup şahrâda tapu iderüz ¹¹ ve hem

dükelümüz^x anda dirilüp birbirümüzü görürüz ve ol şahrâda bir kayaya vardur eger ol kayadan bir ulu ve kuzıçaklu ve butluca ¹² ve semiz ve karagözlü deve çıkarursañ biz bütlerümüzü sıyavuz senüñ diniñe girevüz senüñ sözün duta didiler ve eger bu dedigümüz ¹³ nesne senüñ elünde gelmezse bilevüz kim sen yalan söylersin saña ‘azāb kılavuz didiler andan Şālih eyitdi ‘a.m. eger bu siz didegünüz ben haqdan ¹⁴ du‘ā kılup dilerisem ve şol şıfatıla kim siz dilersiz ol taşdan çıkarısa anı göricek bütlerünüzü şıyup müsli-mān ¹⁵ olasız didi ve anlar hep rāzı oldılar ikrār ve kavlı eylediler kim eyle ideler andan Şālih ‘a.m. ābdest aldı iki rek‘at ¹ namāz kıldı ve elin kaldurdi du‘ā diledi şolok sā‘at ol kaya deprenmeye başladı ve iñledi ol halk cümlesi baqa ² dururlarıdı andan ol taş iki pāre oldı içinden bir kızıl kuzıçaklu deve çıkdı bortulcı(?) andan ol deve eyitdi ³ iñledi bu bir kızıl kuzıçaklu köşek doğurdi dañı duru geldi köşegi emzürdi ve ol devenüñ bir yanından bir yanına ⁴ degin yüz yigirmi arşundi ve ammā ol kavmüñ bir nicesi imān getürdiler ve bir nicesi getürmediler ve ol deve dañı ne anadan doğdı ve ne ⁵ atadan geldi dördünci İbrāhīm koçıydı ‘a.m. ve anuñ hikāyeti şöyledür kim Haq te‘ālā İbrāhīme oğluñı kurbān eyle diyü buyurdi ⁶ ve İbrāhim ‘aleyhi’s-selām Tañrınıñ emrine muṭi‘ olup bıçaq ve urğan getürdi İsmā‘ili aldı bir tağa çık-

x- Metinde:

كُرْد

dı kaygulu ve gusşalu ve teşv⁷ışlü anda otundu andan oğluna eydür
ya oğul bu dünle düşümde gördüm ki Hâk te‘âlâ seni benden kurban
ister İsmâ‘îl⁸ eydür kim iy ata işlegil her ne kim sana buyurul-
dıysa inşâ‘allâh kim ben dahı şabr eyleyüp şâbirlerden olam didi
nitekim⁹ Kur‘ân içinde buyurur^x سَجِدْ نِي أَنْشَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّبْرِينَ andan
İbrâhîm oğlunun elin ayağın bağladı kıbleden yaña dönderdi¹⁰ an-
dan oğlı eydür yâ atam benüm elim ayağum berk bagla kim cân tat-
ludur olmasın kim bıçak çalıcak çekinem elüm ayağum size dokına
¹¹ günahkâr ölem didi ve dahı benüm kanlu tonumu anama duta var-
gıl digil kim benüm içün ağlamasun ol kimse-i Hâk te‘âlâ¹² kur-
ban kabûl eyleye anuñı-çun ağlamak gerekmez bil kim şükür eylemek
gerekdür didi andan atası oğlıyla kuşuşdılar ağlaşdılar¹³ andan
İbrâhîm İsmâ‘îlün bıçağı boğazına çaldı kesmedi ikileyin^{xx} gi-
rü çaldı kesmedi andan İsmâ‘îl eydür yâ ata yüzümi aşğa¹⁴ dön-
dürgil yüzüm size karşı olmasun kim sizün şefâ‘atunuz sizi komaz
kim baña kıyup bıçak çalasın olmasun-kim ikimüz dahı Tañrı te‘
âlâ¹⁵ katında ‘âsi olavuz andan İbrâhîm İsmâ‘îlün yüzün aş-
29b ga dönderdi bıçağı ensesinden çaldı yine kesmedi kesmeyince¹
kakıdı bıçağı taşu urdı niçün bunca çaldum bir gez kesmedün didi

x- Kur‘ân Saffat Sûresi, 102. âyet

xx- Metinde: اِكْبَنِ

Hak te'ālā kudretiyle bıçak söyledi eydür yâ İbrâhîm ² beni niçün taşa urursın ve İsmâ'il ne günâh eyledi kim boğazlarsın benüm elümden ne gelür Allâhdan büyük yokdur kim İsmâ'ilün ³ bir kılını kesme didi andan buçağıla böyle haberleşti tururken İbrâhîmün ku- lağına tekbîr âvâzı geldi ve İbrâhîm bakdı gördi kim Cembrâ'il ⁴ bir koçı kulağından dutup getirür ve ol âvâz birle eydür kim

الله أكبر الله أكبر لا إله إلا الله والله أكبر الله أكبر والله الحمد ⁵ andan Cembrâ'il gel- di eydür esselâmü 'aleyke yâ Halîl-ullâh Tañrı saña selâm kı- lur eydür kim İsmâ'îli kosun neki ben ⁶ buyurdumısa ol yerine getir- di ve Hak te'ālā kabûl kıldı ve bu koçı saña viribidi kim İsmâ'il yerine kurbân eylesin ⁷ didi nitekim Kur'an içinde buyurur ve x وفينا به ذبح عظيم andan İbrâhîm ol koçı tekbîr birle kurbân eyledi ve ol ⁸ koç dağı anadan toğmadı ve atadan inmedi beşinci Mûsâ 'a- şâsıydı 'a.m. ve anuñ kıssası şöyledür kim Hak te'ālā ⁹ Mûsâ pey- gâmbiri Fir'avn viribidi ve Mûsâ geldi ol mel'ûnı dine da'vet kı- lurdı ve 'azâb gösterdi ve eydürdi kim ¹⁰ haqquñ buyruğın dutma- zısañ benüm peygâmbarluğuma inanmazsañ ben du'â kılam Hak te'ālā anı helâk kılsun diridi andan Fir'avn ¹¹ 'aleyhi'l-lahe cümle hâ- şekilerin dirdi rây u tedbîr ve tanış kıldılar didiler nidelüm biz işbu Mûsâ birle didiler andan hâşekiler ¹² didiler kim yâ mâ- lik işbu Mûsâ câzûdur sen dağı ne kim elüñde ve elümüñ altında ne

kadar cāzūlar varısa cem'it devşür kim ¹³ birbirile uğraşsun tā kim bu belāyı üstümüzden şavalar def'ola gide didiler nitekim Kur'ān içinde buyurur^x قالوا ارجعه واخاه وارسل في المدائن حاشرين يأتون بكل سا andan hāşekiler şöyle dicek Fir'avn 'aleyhi'l-lahe ¹⁵ bu sözi şavāb gördi ellerine ve şeherlerine kişiler şaldı her kanda kim cāzūlar varısa cümlesin fir'avn katına getürdiler yetmiş 30a biñ ¹ cāzū ol gün Fir'avn ögine geldi andan fir'avn Mūsā birile va'de kılmışdı kim Fir'avnuñ bāyramı gün uğraşalar nitekim Kur'ān ² içinde buyurur^{xx} قال موعدكم يوم الزينة وان يحضر الناس رضى andan Fir'avnuñ bāyramı geldi ve ol cümle halka Mısrđan ³ taşara çıkdılar ve ol günü mel'ūnuñ elinde velāyetinde nekadark halk varısa ol gün hā-żır oldılar andan ol mel'ūnün kâ'idesi ⁴ oldu kim yılda bir gez yüzün gösterürdi ayruk vaktin anı kimse görmezidi ve buyurdı ol mel'ūn meydān ucında bir köşk yaptılar yavlaķ yüksek andan buyur-
dı anuñ üzerine bir kubbeye eylediler kıızıl altundan anuñ dağı u-
zunlığı yüz arşündi ⁶ ve ol kubbeye dürlü dürlü naķışlar eyledi-
ler kim vaşf eylemege yaramaz ve depesine bir balık eylediler kı-
zıl altundan ve dürlü cevāhirler ⁷ birile murassa' kıldılar ve i-
ki gözine iki gevher eylediler kim gün doğup aña dokunıcaķ anuñ şuları delīm günlük yol vardur didi ⁸ andan Fir'avn ol köşek ü-

x- Kur'ān A'raf Sūresi, 111. ve 112. āyetler

xx- Kur'ān Ta-Ha Sūresi, 59. āyet

zerine bindi ve ol gün etrāfı ‘ālemlerden anda nice halk cem’ oldu ve ol yetmiş ⁹ biñ cāzū her birisi bir cāzūlık eyleyüp getürdiler ve ol meydānda döñdiler ve Fir‘avn tamām çerisi birle durup anda bakarlarıdı ¹⁰ ve ol yetmiş biñ cāzū dahı Mūsāya karşı şāf bağlayup durdılar ve Mūsā karındaşı Hārūnıla ikisi yalunuz durdılar andan ¹¹ ol cāzūlar için tanışık itdiler biz Mūsāyı helāk kıluruz ‘aceb degüldür zīrā kim ol ikidür biz yetmiş biñüz yetmiş sāhirün ¹² sihri delīm olur didiler ve anlaruñ azdur eger ol bizüm üzerümüze^x ġālib olursa haqıkat bilmek gerek kim anuñ mededi ¹³ ve yardım[ı] gökdendür ve söz haqdur didiler andan Mūsā ilerü geldi anlara eyitdi kim iy cāzūlar bātıl işi işlemeñ benüm sözüm dutuñ ¹⁴ imān getürüñ mel‘ūnlık eylemeñ didi ve peygāmbarlığını anlara ‘arz eyledi nitekim Kur‘ān içinde buyurur^{xx}

30b andan ol cāzūlar bu ¹ sözi işidicek ‘aceblediler didiler kim bu söz cāzū sözine beñzemez andan Mūsāya eyitdiler bunuñ gibi sözler koğıl ilinñi sen hamle kılursın ² yāhūd bizim hamle kılalum didiler ve Mūsā ‘aleyhi’s-selām eyitdi ilk siz ³ hamle kılun andan sonra benüm peygāmluğıma ger siz didi andan anlar ⁴ bir gezden ol cāzūlıkları urğanlardan eylemişleridi ve içini kovuk kılmışlarıdı ⁵ ve ağaçlar-

x- Metinde: ^{اَوْزُرُنَا}

xx- Kur‘ān Tā-Hā Sūresi, 61.āyet

dan hep götürüp ol meydānda bırakdılar^x gün issi ⁶ olduğı sā‘at
ol cāzūlıkıları dükeli deprendi ve cümlesini birbirine tolaşup
yılanlar ve ejderhālar oldu kamusını bir gezden çığrışup hamle
kıldılar ⁸ halkuñ gözine şöyle göründi andan Mūsā yüzün hażrete
dutdı haķdan ⁹ meded istedi andan Haķ .te‘ālā Mūsāya vahy kıldı
didi kim yā Mūsā ‘aşāñı ¹⁰ bırak^x kim ejderhā neydüğün görsün-
ler didi nitekim Qur‘ān içinde buyurur^{xx} ¹¹ واوحينا الى موسى ان الق

¹² andan Mūsā ‘aşāşını yere bırakdı ^x şolok
sā‘at bir kara ejderhā oldu başını ¹³ kaldırdı kuyruğunu yere urdı
şol kadar büyük oldını kim başından kuyruğına ¹⁴ degin ne kadar
duğın kimsene bilmezidi görmezidi ve dört ayağı oldu‘azīm yoğun
¹⁵ ve kısacuk ve yetmiş iki dişi oldu ağızında degme birisin süñü-
31a den uzun deveden ¹ yoğun idi ve ağızından burnından od çıkarıdı
andan bir gez şol gök ² gürler gibi gürledi dağı başını havāya
dutup yürüdi ve gögsi ³ kuyruğı ayağı her kanıķı ağaca uğrarısa
göñi birile koparurıdı ve eger ⁴ taş kayaya uğrarısa yudarıdı de-
ve gibi kayaları ve taşları ⁵ yüz iki yüz bir gezden ağızına alur-
ıdı ol kayalar karın içinde ⁶ gök gürler gibē gürleridi kaçan kim
ağızından girü halk ⁷ üsdine saçu virse ol kayalar od yaluñı olup
ağızından çıkarıdı ⁸ halkı kırup yaķarıdı ner kime kim uğrasa he-
lāk kılurıdı ve ol cāzū ⁹ lıķlarıñ üsdine püfkürürdi(?) am mā

x - Metinde : بَرَقَ

xx - Qur‘ān A‘raf Sūresi, 117.āyet

câzûlîkları şol kâmiş od dutmış ¹⁰ gibi cayır cayır yakdı helâk ey-
 ledi dağı Fir'avn çerisine hamle eyledi ¹¹ ol heybeti göricek Fir'
 avnuñ çerisi kaçmağa başladılar bunlaruñ üzerine hamle ¹² eyledi
 birbirin basup kırıldı ol gün yetmiş gez yüz bin kişi ¹³ helâk ol-
 dı iller esir kıldı ve Fir'avn mefûn dağı kaçarıdı belürsüz ¹⁴ ol-
 dı kandalığın kimse bilmedi tamâm bir yıl karın geçdi ol korkudan
¹⁵ kendüsine gelmedi ammâ kaçan kim kendüyi dirdi girü halka gö-
 31b rindi bildiler ki ¹ ölmemiş^x ammâ ol câzûlar ki bu heybet bu'aza-
 met gördiler bildiler kim haq peygâmberedür ² mecmû'ını secde kı-
 lup müslimân oldılar nitekim Haq te'âlâ Kur'an içinde ³ buyurdi^{xx}
 والقي السحرة ساجدين قالوا رب العالمين رب موسى وهرون ⁴ ve cümlesi eyitdiler Mûsânuñ
 Hârûnuñ tañrısına inanduk müslimân olduk ⁵ zehî kâdir kim ol câzû-
 lar gündüz kâfirler idi gece olıcak müslimânlık rûzi ⁶ kıldı mü-
 min oldılar imân getürdiler andan soñra ol meydân içinde ⁷ Mûsâ-
 yıla Hârûndan artuk kimse kalmadı dükeline ol ejderhâ helâk ⁸
 kıldı ve ol ejderhâ yekaru başın kaldurur tolay tolay odlar ⁹
 saçar ağzından Mûsâ anuñ ardınca önince yügürür gâh gâh Mûsâya
¹⁰ halk tevâzzu' kılur andan Mûsâ Benî İsrâ'îl kavmi içine geli-
 çek ¹¹ şundi anuñ boğazın dutdı olek sâ'at girü bayağlayın oldı
¹² bir dağı ol 'aşayıdı kim anadan doğmadı ve atadan inmedi ve

x- Metinde: ^{الْمَاسِي}

xx- Kur'an A'raf Sûresi, 120 ve 121. âyetler

altıncı ¹³ 'İsā peygāmb̄er mu'cizātıdur hikāyet içinde şöyledür
kim 'İsā yerden balçık ¹⁴ alurıdı kuş şuretin eyleridi andan anı
ideridi Tañrı te'ālā ¹⁵ emri birile bir kuş olup uçar gideridi
32a nitekim Hāḫ te'ālā Kur'ān içinde buyurur^x ¹ انى اخلق لكم من الطين كهيئة الطير
فانفع فيه فيكون طيرا باذن اللعوابرى bir daḫı ² ol kuşıdı kim anadan toğ-
madı ve atadan inmedi mes'ele haber vir baña ³ yā Muḫammed kim bu
cihānda dükeli nesnelerden ilerü Hāḫ te'ālā 'imāret kılduğı ⁴ ne-
yidi cevāb şöyledür kim bu cihān 'imāretlerinden öñdin Hāḫ te'ālā
⁵ beytü'l-ma'mūrı yaratdı ve anuñ kışşası şöyledür kim Ādem pey-
gāmb̄er 'aleyhi's-selām ⁶ uçmaḫdan çıḫduğından soñra bu dünyā içi-
ne kim geldi Serendīl tağı üzerinde ⁷ zārılık kılup uçmaḫ ḫasretin-
den ağlarıdı ve degme gez zārı kılup ağlarıdı kim ⁸ taş tağı anu-
ñıla bile ağlaşurlarıdı andan Hāḫ te'ālā Ādemüñ tevbesin kabūl ⁹
kıldı Ādem ḡuşşadan kurtulsun diyü buyurdı uçmaḫdan bir pāre kızıl
¹⁰ yāḫūt getürdiler ve ol yirde kim şimdi Ka'be andadur ol yāḫūti
¹¹ anda ḫodılar bir ev oldu ve ol eve iki ḫapu eylediler gök ze-
bercetden ¹² birisi maḡribden yaña birisi maşrıḫdan yaña ve Hāḫ te
'ālā feriştelere buyurdı ¹³ ol ev içinde üç kızıl altun ḫandīl aş-
dılar kim anuñ ¹⁴ nūrı ve şu'lesi ayla gün gibiydi ve ol kara taşı
kim şimdi Ka'be ¹⁵ bucaḫında yatur ol arada bir ak ḫapu varıdı uç-
32b maḫ ḫapularından ol taşı aña ¹ ḫayayu ḫomışlardı andan feriştelere

anda şâf bağlayup dururlarıdı ² bu dünyâ kavminden ol evi bekler-
 leridi ol yirde kim ol makâmıdı ³ şimdi Ka'bedür ve ol yirde kim
 ol kandîl idi şimdi anda mescîddür ⁴ ve ol arada kim ferîşteler
 dururıdı şimdi anda mihrâbdur anda Hâk te'âlâ Âdeme ⁵ emr eyledi
 kim vargıl ol evi ziyâret eylegil diyü andan Cebra'îl 'aleyhi⁶s-
 selâm geldi Âdeme hac^x eylemek erkânın öğretti yılda bir gez Âdem
 'aleyhi's-selâm gelüridi ⁷ ol evi ziyâret eyleridi Nuh tûfânında
 Hâk te'âlâ buyurdi ol evi ⁸ dördünci kat göge çıkardılar Ka'be
 berâberinde kıldılar şimdi aña ferîşteler ziyâret ⁹ kılurlar ve
 ol ferîşte kim 'ömür içinde bir gez aña ziyâret eyledi ayruk aña
¹⁰ kıyâmet günü olunca nevbet degmez kim ikileyin ziyâret kıla
mes'ele haber vir baña yâ Muhammed ¹¹ kim dünyâ içindeki 'imâret-
 lerdan ve tağlardan ve cümle yüksek nesnelerden ¹² dañı yüksek
 neydi cevâb şöyledür kim dünyâ içinde dükeli ¹³ nesneden yüksek
 Fir'avn köşkiydi 'aleyhi'l-la'ne ve anuñ hikâyeti şöyledür kim ¹⁴
 Fir'avn veziri nemân eyitdi benümüçün bir köşk eylegil kim dünyâ-
 da ¹⁵ andan yüksek nesne olmasun ben anuñ üzere çıkayım ve göge
 33a ağayım ¹ hikâyet şöyledür kim 'İsâ 'aleyhi's-selâm ümmetine otuz
 gün oruç buyurdi ² dutdılar andan ol kutuñ birincisi eyitdiler
 kim bize otuz gün oruç buyuruñ ³ dutduk zahmet ve meşakkat birle
 eger otuz gün bir âdem kulluk itsün bizi konuklayayıdı ⁴ bize

x- Metinde:

nesneler vireydi didiler imdi haḳdan dilegil eger elinden gelür-
se ⁵ bir nesne virsün ve bizümiçün gökden mā'ide indürsün didi-
ler nitekim Kur'an içinde buyurdu ^x **ان قال الحواريون يا عيسى ابن مريم هل**

⁸ **يستطيع ربك ان ينزل علينا مائدة من السماء قال اتقوا اللذان كنتم مؤمنين** daḥı ol kavm

eyitdiler kim biz anı anuñıçun dilerüz kim andan yeyevüz ve gön-
limüz ⁹ muṭma'in ola ve şadaḳamuz arta ve ṭanukluk virevüz kim
sen haḳ peygāmbersen ve ¹⁰ neki dirsens haḳdur diyüp inanuruz
netekim Kur'an içinde buyurur ^{xx 11} **قالوا انريد ان ناكل منها وتطمئن**

andan 'İsā ṭahāret kıldı ve **قلوبنا ونعلم ان قد صدقتنا ونكون عليها من الشاهدين**
mihrāb geldi iki rek'at namāz ¹³ kıldı ve ağladı Tañrı te'ālā-
nuñ ulu ve 'azīz adların andı ^{xxx} ve elin kaldurdu du'ā ¹⁴ kıl-
dı eyitdi kim ^{xxxxx} **قال عيسى ابن مريم اللهم ربنا انزل علينا مائدة من السماء تكون**

33b **andan 'İsā 'aleyhi's-**
selām bu duāyı kılcıcaḳ ^{xxxxxx} **Haḳ te'ālā 'İsāya** ² vaḥy kıldı
eydür ki du'ānı kabül kıldum ve ol ma'ideyi vireyim ammā bile-
siz kim her ki ol ³ ṭa'am yiyüp ve ol kerāmet senden girü git-
di soñra saña yalan derse ve ⁴ baña 'āşı olursa ben anlara bir
'azāb kılam kim anlardan ayruk hiç kimseye ⁵ kılmaduk olan nete-

x- Kur'an Maide Süresi, 112. âyet

xx- Kur'an Maide Süresi, 113. âyet

xxx- Metinde: **آفدي**

xxxx- Kur'an Maide Süresi, 114. âyet

xxxxx- Metinde: **قَلْبُ**

kim Kur'ān içinde buyurdu^x **انى منزلها عليكم فمن يكفر بعد فانى اعذبه عذابا لا**
اعذبه احدا من العالمين ⁷ andan ol kavm bu kavle hep ra'zı oldılar ve e-
 yitdiler kim eger bir ol kerāmet ⁸ gordüğümüzden sonra 'aşılık
 iderseviz ve saña yalan dirsevüz Tañrı te'ālā ⁹ bize 'azāb kıl-
 sun didiler andan ol kavm baqdılar gördiler kim gögden bir ¹⁰
 sofrā iner bir pāre bulut^{xx} çevresine kuşak gibi olmuş ve bir pā-
 re ak bulut^{xx} üstinde ¹¹ ve bir pāre bulut^{xx} çevresine altın yanına
 bulut^{xx} kaplayup deñiz **قَدْ كُنْزُ نَوْ** indi ¹² ol halāyık anı görüp mü-
 tehayyir oldılar ve gördiler kim ol ¹³ sofrā üzerinde bir destār-
 çe örtilüp durur andan 'İsā 'aleyhi's-selām ¹⁴ anı göricek ağlayu
 elin kaldırdı ve eyitdi kim **اللهم اجعله رحمة ولا تجعله نعمة** andan ol
 34a sofrā geldi 'İsānuñ katında yere kondı ve görklü koku¹lar burcu-
 lanup çıkardı kim hergiz kimse anuñ gibi latīf koku¹lar gördiği
 ve ² işitdüğü yok andan 'İsā başın secdeye urdı Haq te'ālā çok
 şükür³ler ve genālar kıldı ve başın kaldırdı eydür yā kavm sizden
 tañrıya yakın ve şadk bütün ⁴ kişi varısa gelsün bu ta'am içsün
 didiyidi ve hiç kimsene ilerü gelmedi ⁵ ol bizüm işimüz degül di-
 diler andan 'İsā ol sofrānuñ katına geldi ve ol ⁶ destārçeyi anuñ
 üzerinden getürdi ve eyitdi **بسم الله وأنت خير الرازقين** ⁷ didi ve baqdı
 gördi kim piş-i girde bir bir pāre olmuş balık kim yağı ⁸ tama du-

x- Kur'ān Maide Sūresi, 115. āyet

xx- Metinde: **بَلْب**

rur ve hîç sūñügi derisi yok ve gördiler kim baş ucında tuz ko-
 mışlar ⁹ ve kuyruğı katında eşkü-y-ile^x sürke komışlar ve bir
 girde^{xx} üstinde biraz zeytūn komışlar ¹⁰ ve ḥalāyık bu tertīb
 göricek cümlesi müteḥayyir qaldılar ve anlardan bir kişi girü ¹¹
 ‘İsā[ya] şordı kim bu ta‘ām dünyādan mıdur veyā uçmağdan mıdur
 didi andan ¹² ‘İsā eyitdi korkuñ tañrıdan bunuñ gibi söz söyle-
 meñ didi bu ¹³ ta‘ām ne uçmağdandır ne dünyādandır belkim Ḥaḳ
 te‘ālā kudret birile ¹⁴ bu ta‘ām gökden viribidi didi ve girü ol
 ḥağdan bir kişi ¹⁵ ‘İsāya eydür kim yā ‘İsā dilerüz kim bize bir
 34b kerāmet ¹ ve bir mu‘cizāt dağı göstereşün ve ol biryān olmış balıq
 diri kılasın ² didi andan ‘İsā eyitdi kim ya baluq diri olğıl şo-
 loq sâ‘at ol baluq ³ dirildi ve gözlerin açdı dört yaña bağıdı
 و ol qavm gördiler kim ol ⁴ ol balıq dirildi ve duru geldi ol
 sofrā içinde çepçevre^{xxx} bağıar ve gövdesinden ⁵ yağı akar ve kül-
 li qorqularından girü qağıdılar ve ‘İsā qağıdı eydür iy bed bağıt-
 lar ⁶ ḥağdan mā’ideyi istediñüz viribidi ve girü diri kıldı bu-
 ğur niçün qağıarsın ⁷ ve niçün bunuñ gibi edebsüzlik idersiz didi
 andan ‘İsā buyurdı ol ⁸ balıq girü bayağı gibi biryān oldu andan
 ‘İsā eydür gelün bu ta‘ām yeñ kim ⁹ peygāamber gözü sizüñ içün di-

x- Metinde: اسكويلا

xx- Metinde: كرده

xxx- Metinde: جنجعة

ledi ve Hakk te'ālā viribidi didi ve anlar iletdiler ¹⁰ yā 'İsā
 biz anuñ katına varımazuz likin sen yegil andan sonra biz dañı
¹¹ yeyevüz didiler ve 'İsā eydür 'aleyhi's-selām benüm andan
 muhtācum yokdur seni ¹² n-çün diledüm gelüñ yeyek didi gördi an-
 lar rāzı olmadılar andan 'İsā kağardı ¹³ eydür iy şayrular ve
 iy gössüzler ve iy yoğsullar gelüñ bu ta'āmı yeyek kim şifā' ¹⁴
 rahmet bulasız didi andan ne kadar kim ve şayru ve gössüz varı-
 sa ¹⁵ geldiler bölük bölük oldılar oturdılar ve ol ta'āmdan ye-
 35a diler şayru kişiler sağ ¹ sağ oldu ve gössüzlerün gözi gördi ve
 sağrırlaruñ kulakları işitdi ² ve yoğsullarıdı bay oldu ve ol
 günde^x bin üç yüz kişi ol ³ ta'āmdan toyınca yediler ve bakdılar
 gördiler kim ol balıktan ve ol girdeler⁴den bir zerre eksilmedük
 andan ol gün ol sofrı girü göge çıktı^{xx} kamu halk ⁵ bağa durur-
 lardı ve yarındası gün ol sofrı girü indi ve bay kişiler ⁶ gör-
 diler ne dürlü renclü kişi yedise rencinden kurtuldı ve yoğsul
 idi ⁷ bay oldu ve gössüz idi gözi gördi ve sağrırdı işidür oldu
 bu gez ⁸ baylar dañı dirilüp yimege başladılar er 'avrat yigit
 koca cümlesi işdiler yidiler ve yine ⁹ bir zerre eksilmedi andan
 'İsā tevbet eyledi her gün ol sofrı gelürdi ¹⁰ cümle 'ālem halk
 yir toyardı ve hiç eksilmezdi girü göge çıkardı ¹¹ ve tamām kırk

x- Metinde: كورة

xx- Metinde: حَقْدِي

gezden ¹³ 'İsā katına dirildiler ve dükeli iki dizin çeküp 'İsā ağlaşurlardı ¹⁴ ve gözlerinden yaş revān olup aķardı ve dilleri söylemezdi ve 'İsā ¹⁵ anların her birine şordı kim sen fulān de-
 36a gül misin anlar başıyla işāret eyledi kim ¹ ol ve uşol hāl için-
 de şūretleri dönüp yedi gün gezdiler ve dükeli halk anları ² gö-
 rūp 'ibret kıldılar sekizinci gice yir yarıldı anlar aşāğa geçüp
 tamu içine ³ dökildiler ve irtē oldu kamu halk duru geldi girdi-
 ler kim anlardan bir kimsene kalmamış ⁴ belürsüz olmuşlar mes'e-
le haber vir baña ya Muhammed kim her bir kuş ve her bir cānever
⁵ Tañrıya nice tesbīh eyler peygāber 'aleyhi's-selām eydür bi-
 lūn kim At tesbīhi bu ⁶dur iy yār-ı huza yā mü'minlere nuşret vir-
 gil ve rahmet eylegil dir ammā İšek ⁷ bu tesbīh eydür kim la'net
 bāc alanlara gelsün ve mü'minleri incidenlere gelsün ⁸ dir (...)
 bu tesbīhi eydür kim iy hāķķuñ hāş kulları hāķķa şükür ⁹ eydün
 hāķķa cümle nesne fenādur ebed oldur bekādur ve kameri bu tesbī-
 hi ¹⁰ eydür kim iy Çalap rahmet eyleye Muhammed sevene ve dañı
 la'net gelsün ¹¹ mü'minleri incidene dir ve Tāvus eydür bu tesbīh
 kim iy ādem oğlanları ¹² bu dünyādan sakınuñ tevbe kılūñ 'aşķıla
 hāķdan yaña tiz dönūñ^x dir ve Ögeyik ¹³ tesbīhi budur iy (...)
 Çalap bu halk dünyāda yaratmasa rahmet kılssa bunlara ¹⁴ bāri 'a-
 zāb itmese dir ve Hüdhdüd tesbīhi budur eydür yā Rāb kullaruña ni-

sār eyle ¹⁵ rah̄metüñi sen ğani sultānsın eylemegil zah̄metüñ dir
36b ve Gögercin tesbīhi budur ¹ eydür baḳdur ğanidür Çalap cümle
nesneden yüce irişür kullarına rah̄met ırte gicedür ² ve Toğan
tesbīhi budur eydür iy ādem oğlu saḳın ben bunda duram dime ³
eyü yavuz işleyüp cevāb wirmeyem dime dir ve Turrāc tesbīhi bu-
dur eydür Tañrı ⁴ kādirdür bilüñ cümle işe ḥakīmdür kullaruñ
‘aybı örter rah̄met ider rah̄im⁵dür dir Turna tesbīhi budur eydür
Tañrı kādirdür kamu ḥalk aña ⁶ muhtācdur ve bir kuluñ karnı tok
ve bir kuluñ açdur dir ve Kerkes ⁷ budur eydür tesbīhini budur
aña ğarra ölmek āḥir olüm vardurur ölüm ⁸ iñen kişi dünyādaki
er durur dir ve Karlaḡuç tesbīhi budur eydür ⁹ kādirdür ol Tañrı
kim gögi direksüz dutar ya bu yir yüzinde nice ni‘metler biter
dir ¹⁰ ve hezār-ı dāsītān tesbīhi budur eydür zihi ‘ālem pādişāh
yaratdı ‘ālimleri ¹¹ nem vücuda getürdi bu cümle ādemleri ne kim
verde gökte var kamu aña kuldur ¹² cümlesine kādır durur diril-
dir ve nem öldürür imdi ol pādişāhlara ¹³ pādişāhuna her bir cā-
never bir dürlü tesbīh eyler ve ammā bu miskīn ādem oğlını ¹⁴
bir dem ğafletden ayrılmaz kim göre tañrı neyler yā ilāhi ilāhi
sen bizüm günāhumuza ¹⁵ baḳmaḡıl biz cāhil sen rah̄im kamu için-
37a de yakmaḡıl ol Muhammed ḥaḳkı-çun kim ¹ aña levlāke didüñ hem
anuñ ‘ışkı-çun oldu bu eflāk didüñ ² anuñ hūb ümmeti-çun kamuyı
sen yarlıḡa nola anuñ ‘ışkına ger bize rah̄met ³ yaḡa günāhum

çok diyüp habīb ümizüñi kesmegil kim rahmet ⁴ güneşi üstüne bir
gün doğa mes'ele haber vir baña yā Muhammed kim imān er⁵kek mi-
dür yāhūd dişi midür cevāb şöyledür kim imān hem erkek⁶dür ve
hem dişidür imdi erkegile dişi bir araya ikisi gelicek^x ya oğul
⁷ veya kız olur ve imānun erkegi nicedür ve anlaruñ oğlı kız
kimdür ⁸ diyü şordılar andan peygāmbere hażreti eydür imānun er-
kegi ⁹ **محمد رسول الله لا اله الا الله** dimekdür dişisi **محمد رسول الله** dimekdür oğlan-
ları namaz kılmak ve ¹⁰ hacca varmak ve zekat virmek ve hayr ih-
sān eylemekdür ve peygāmbere 'aleyhi ¹¹ 's-selām eydür her kim
ihlās birle bu kelimeyi dāyım dise ayrugın işlemege ¹² güç yit-
mese bu beyānda ne kim Hāk te'ālā anı uçmağına givüre didi ¹³
imdi iy mü'minler **لا اله الا الله محمد رسول الله** ışkıla eydün kim

تمت بحون الله وحن توفيقه وعلى الله على سيدنا محمد ¹⁴ والله اجمعين من

يدعبد الضعيف الخيف المحتاج الى ¹⁵ رحمة الله تعالى ¹⁶

x- Metinde:

كَلِمَةٍ

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed-i Dâ'î : Sirâcü'l-Kulûb, Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi, 12861 numarada kayıtlı yazma.
- Banarlı, Nihad Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, I. cilt, İstanbul 1971.
- Canpolat, Mustafa : Mecmû'atü'n-Nezâ'ir, Ankara 1982.
- Devellioğlu, Ferit : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1970.
- Ertaylan, İ. Hikmet : Ahmed-i Dâ'î Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1952.
- Korkmaz, Zeynep : Marzubân-nâme Tercümesi, Ankara 1973.
- Levend, Agâh Sırrı : Türk Edebiyatı Tarihi, I. cilt, Ankara 1973.
- Muallim Nâci : Lûgat-ı Nâci, İstanbul 1978.
- Olgun, İbrahim ve Drahan Cemşit : Farsça-Türkçe Sözlük, Ankara 1967.
- Redhouse, S. J. W. : Turkish and English Lexicon, İstanbul 1978.
- Şemseddin Sâmî : Kâmûs-ı Türkî, İstanbul 1978.
- Tarama Sözlüğü : T. D. K. Yayınları, Ankara 1963.
- Timurtaş, Faruk K. : Eski Türkiye Türkçesi, İstanbul 1981.
- Ahmed-i Dâ'î ve Eserlerinin Türk Dili ve Edebiyatındaki Yeri. Türk Dili, Nisan 1954.

- Topaloğlu,Ahmet : Kur'ân Tercümesi,II.cilt,İstanbul 1978.
- Uzunçarşılı,İ.Hakkı : Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karako-
yunlu Devletleri,Ankara 1984.
- Varlık,M.Çetin : Germiyan-oğulları Tarihi,Ankara 1974.

İ. Ç.
Türseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi